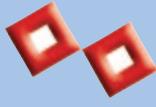

GODIŠTE
101

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOG
PLANINARSKOG SAVEZA

RUJAN
2009

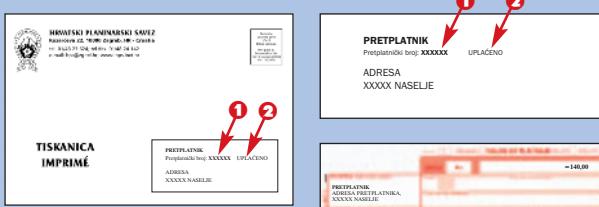
9

IMPRESSUM

»HRVATSKI PLANINAR« – ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA »CROATIAN MOUNTAINEER« – JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

ČASOPIS »HRVATSKI PLANINAR« izlazi u **11 brojeva godišnje** (za srpanj i kolovoz kao dvobroj). Prvi broj izšao je **1. lipnja 1898.** Časopis je od 1949. do 1991. godine izlazio pod imenom **»Naše planine«.**

PRETPLATA za 2009. godinu iznosi **150 kuna** (za inozemstvo 35 eura). Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskog planinarskog saveza **2360000-1101495742**, pri čemu na uplatnici, u rubrici **»Poziv na broj«**, mora biti upisan **Vaš preplatnički broj**. Preplata za inozemstvo uplaćuje se na račun **SWIFT: ZABA-HR2X 25731-3253236**, također uz poziv na preplatnički broj.

VAŠ PRETPLATNIČKI BROJ (1)

otisnut je uz Vašu adresu, koja je naliđeljena na omotnicu za slanje časopisa. Nakon uplate, uz adresu ćete moći vidjeti znaku o obavljenoj uplati. Tako možete provjeriti je li Vaša uplata za tekuću godinu uredno primljena i evidentirana u HPS-u (2).

NOVI PRETPLATNICI, odnosno zainteresirani za preplatu na časopis »Hrvatski planinar«, trebaju se telefonom, e-mailom ili pismom javiti Hrvatskom planinarskom savezu. Za nekoliko dana poštom će primiti uplatnicu i brojeve koji su izašli od početka godine, a zatim će, nakon uplate, svaki mjesec na svoju adresu redovno primati svoj primjerak časopisa.

CIJENA POJEDINAČNOG PRIMJERKA je **15 kuna** (+ poštarina).

CJENIK OGLAŠAVANJA šaljemo zainteresiranim na zahtjev.

SURADNJA: Prilozi se mogu slati posredstvom e-maila ili poštom. Krajnji rok za primitak priloga je deseti dan prethodnoga mjeseca (20 dana prije izlaska broja). **Uredništvo zadržava pravo kraćenja i uredničke obrade tekstova**, posebno dužih priloga. **Prednost imaju** prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim i većim izborom ilustracija. Slike se mogu slati poštom ili u digitalnom formatu (e-mailom, na CD-u ili DVD-u, ali ne unutar Word dokumenta!). Podrobnejne upute nalaze se na web-stranici časopisa.

STAVOVI I MIŠLJENJA izneseni u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskog planinarskog saveza i Uredničkog odbora.

WEB-STRANICA ČASOPISA:

www.plsavez.hr/HP

NAKLADNIK

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb

PRETPLATA I INFORMACIJE

Ured Hrvatskog planinarskog saveza
tel. 01/48-23-624
tel./fax 01/48-24-142
e-mail: hps@plsavez.hr
<http://www.plsavez.hr>

UREDNIŠTVO

E-mail adresa za zaprimanje članaka:
hrvatski.planinar@plsavez.hr

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Alan Čaplar
Palmotićeva 27, 10000 Zagreb
e-mail: caplar@plsavez.hr
mob.: 091/51-41-740
tel.: 01/48-17-314

UREDNIČKI ODBOR

Damir Bajs
Darko Berljak
Vlado Božić
Faruk Islamović
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Branko Meštrić
Krunoslav Milas
prof. dr. Željko Poljak
Vanja Radovanović
Robert Smolec

LEKTURA I KOREKTURA

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

GRAFIČKA PRIPREMA

Alan Čaplar

TISAK

Ekološki glasnik, Donja Lomnica

ISSN 0354-0650

290 Neka druga medicina

294 Po Nepalu

299 80 godina »Biokova« u Makarskoj

312 Zasavske gore za one koji žele znati malo više

TEMA BROJA

Neka druga medicina – pripovijest liječnice ekspedicije »Everest 2009«

SADRŽAJ

Neka druga medicina	290
Lana Đonlagić	
Po Nepalu.....	294
Silvana Marković	
80 godina »Biokova« u Makarskoj	299
Jurica Budanko	
Tko je zapravo taj Bikčević?.....	305
Branko Meštrić	
Razgovor s prijateljem	307
Ivan Hapač	
Zorka i Vlado s Radlovca	311
Tihomir Ivanec	
Zasavske gore za one koji žele znati malo više	312
Vanja Radovanović	
Oluja nad Dinarom.....	317
Jasna Žagar	
Sunčan dan na Krku	320
Antonija Genc	
Planinarske kuće.....	324
Planinarski tisak	326
Vijesti	327
Kalendar akcija	328

SLIKA NA NASLOVNICI

Mosor, silazak od pl. doma »Umberto Girometta« prema Sitnu Donjem
foto: Alan Čaplar

Neka druga medicina

Pripovijest liječnice hrvatske ženske alpinističke ekspedicije »Mt. Everest 2009«

dr. Lana Đonlagić, Zagreb

Nikad nisam mislila da će nešto ovakvo pisati. Nikada, zapravo, nisam mislila da će nešto takvo raditi...

Kada su me pitali bih li bila liječnica hrvatske ženske ekspedicije na Mt. Everest, rekla sam da moram razmisliti. To je bila laž. Odgovor sam znala odmah, a jedino sam morala smisliti kako će to reći roditeljima. Drugi je problem bio mnogo veći: ja sam »pilić« od doktora i »pilić« od alpinista. Dok sam se svijala pod teškim ruksakom na tečaju ekspedicijске medicine u Švicarskoj, a moj me vodič stalno tjerao dalje, mislila sam: »Nema šanse da ja ovo izvedem.« Ipak sam se tih dana nekako uspijevala dovući do odredišta, ali kada je trebalo zadržati koncentraciju na večernjim predavanjima – to je tek bio pravi izazov.

Sjećam se kako nam je jedan švicarski neurokirurg držao predavanje o traumi glave. Pritom sam pomislila: »Ako se takvo što dogodi, tu stvarno ne možeš ništa učiniti.« Trebalo mi je gotovo godinu dana da bih shvatila kako nema toga što ne bih mogla učiniti kad je pitanje života ili smrti.

I tako sam se vratila iz Švicarske s lijepom diplomom i velikim snopom literature, koja se poslije pokazala iznimno korisnom. Državni ispit koji sam tada spremala bio je također odlično ponavljanje za ispit kakav uopće nisam bila svjesna da me čeka. Dobro, bila sam otprije pripremljena na visinske nevolje, moguće traume i infekcije, ali stanja poput trovanja metanolom, ugljičnim monoksidom i Cushingova sindroma, stvarno nisam očekivala.

Bilo je lijepih, a bilo je i teških trenutaka, ali mi nije žao što sam kroz sve to prošla. Dobila sam krila, želju za učenjem, potrebu za stalnim preispitivanjem i nadam se da će me to držati još dugo

Izazov zvan Everest

Stigli smo u Kathmandu. Nakon početnoga kulturološkog šoka zapravo se vrlo lako naviknuti na veseli Thamel, četvrt u kojoj smo odsjeli. Prvi mi trenutak nije baš bilo jasno zašto ljudi hodaju gradom s maskama na licu, no sutradan ujutro, kad sam se probudila kašljuci »crno«, bilo mi je mnogo jasnije. Kathmandu ima oko dva milijuna stanovnika i ne baš izgrađenu infrastrukturu – brojni automobili voze malim, prašnjavim uličicama, nedostaje vode i zbog toga povremeno i struje, pa brojni agregati dodatno pridonose lošoj kvaliteti zraka u gradu. (Hvala sponzorima za Aqua Maris i kapi za oči).

U tih nekoliko dana u Kathmanduu smo nabavili ono što nam je nedostajalo od opreme i pripremili cargo (teret pakiran tako da ga mogu nositi nosači i jakovi) za sedmodnevni trekking do baze. Zrakoplov što nas je prevezao od Kathmandua do Lukle bio je poseban doživljaj; aviončić koji proljeće kroz klanac i slijće na 250 metara dugu pistu koja ide uzbrdo!

Put do baze počinje na visini od oko 2800 metara, prolazi kanjonima riječka Dudh Kosi i Imja Khola, a zatim se morenom ledenjaka dolazi do baznog logora pod Everistem, na 5300 metara. Iako je aklimatizacija bila planirana prema svim pravilima, ipak sam, u strahu od visinskih tegoba svakodnevno pregledavala sve djevojke, vođu, a povremeno i Šerpe. Srećom, svi su bili dobro.

Kad smo stigli u Bazu već smo se privikli na »slow motion« u svemu: radu, hodu, igri. Pola-

Potraga u Ledenom slapu za poginulim Sherpom

ko smo se i privikavali na život u Bazi i upoznavali sa svojim susjedima. Među njima su bili američki lječnik i lječnica koji su ove sezone volontirali za Himalayan Rescue Association. Eric Johnson i Torrey Goodman, oboje vrlo iskusni lječnici hitne medicine, specijalizirani su za takozvanu »Wilderness medicine«. No, koliko god tko bio izvrstan u svome području rada, raditi u tamošnjim uvjetima poseban je izazov i zahtijeva mnoga medicinska, ali i nemedicinska znanja. Bilo bi uistinu nepravedno ne spomenuti i Šerpu Lhakpa Norbu, koji je nešto poput glavnog organizatora za sva medicinska pitanja u baznom logoru i bez kojeg bi organizacija bilo kakve akcije spašavanja bila gotovo nezamisliva.

Nekoliko dana pošto smo stigli naš je voditelj pozvan na radni sastanak voditelja svih ekspedicija, na kojem se trebalo dogovoriti kako će se organizirati postavljanje puta i kako planirati spašavanje. Svatko se izjasnio što od opreme posjeduje i kako može pridonijeti u slučaju nesreće. Svaka je ekspedicija dala svoju radijsku frekvenciju i napravljen je popis frekvencija

svih ekspedicija u logoru. Taj je sastanak uvelike olakšao rješavanje mnogih problema koji su se poslije pojavili.

Dvije divoske lavine

Jednoga jutra, dok se grupa djevojaka spuštala iz Logora 1 prema Baznom logoru, srušio se ogroman serak (velik ledeni blok koji nastaje pucanjem ledenjaka) i prouzročio lavinu kakvu nitko od nas prije nije vidio. Budući da smo se nekoliko minuta prije čuli radiovezom, znali smo da su djevojke baš negdje u području gdje je »blast« bio najjači. Premda je mjesto udara bilo udaljeno oko sat hoda, oblak koji je prouzročila lavina bio je toliko velik da je sve u Baznom logoru zasuo snijeg.

Stanje koje je u tim trenutcima nastalo u logoru uistinu je teško opisati. Nitko od nas nije sklon stvaranju panike u kritičnim situacijama, ali kada smo začuli radio i čuli da su sve djevojke prošle neozlijedene, krv nam je ponovno počela teći žilama. Samo nekoliko sekundi nakon toga začuo se neki muški glas na radiovezi: »Croatian team, are all your members all

right?« Olakšanje koje smo osjetili kada smo shvatili da nije bilo ozlijedenih bilo je pojačano shvaćanjem da postoji još ljudi koji se brinu - da nismo tamo sami.

Vedrana je, kao novinarka, dobila zadatak istražiti tko se to brinuo za nas i na koji način taj sustav funkcioniра.

Mene je druga lavina, sasvim slučajno, bacila *in medias res*. Baš dok smo, uživajući u jutarnjem suncu ispred ambulante ispijali »dudh cha« (čaj s mlijekom, koji je тамо, u principu, glavno piće) i raspravljadi kada bi se ostatak seraka koji je prouzročio lavinu prije nekoliko dana mogao srušiti, začula se lomljava i gomila leda krenula je niza stijenu. Ovaj je put, iako je to teško i zamisliti, lavina bila još veća od prethodne. Do ambulante je dotrcao Willie Benegas (jedan od vodećih svjetskih alpinista) s radiostanicom u ruci, provjeravajući redom sve ekspedicije koje su se toga dana kretale od Logora 1 prema Baznom logoru. Ubrzo smo saznali da je lavina pogodila troje ljudi. Dok sam se okrenula, Lhakpa je već držao medicinski ruksak i nosila, a Willie je stavio dereze i

opremu za Ledeni slap. Samo su me pogledali i pitali: »Ideš?«.

Dvoje austrijskih planinara bilo je lakše ozlijedeno, ali Lhakpa Nuru Sherpa niti nakon dva dana potrage, na žalost nije pronađen. Lhakpa Nuru poginuo je pokušavajući spasiti svoje klijente.

Spašeni Šerpa

Nekoliko dana poslije očekivala nas je nova medicinska avantura, koja je od nas zahtjevala ne samo mnogo truda i rada već i razne improvizacije. Jedan Šerpa pronađen je mrtav, a drugi je bio u teškom stanju jer su večer prije popili previše alkohola. U regiji Solu Khumbu bilo je već nekoliko slučajeva trovanja metanolom zbog loše destiliranog alkohola. Šerpa je bio u kritičnom stanju, s vrlo ubrzanim ritmom disanja (oko 60/min), bez svijesti i prvih nekoliko sati mislili smo da će umrijeti, no nakon desetak sati zajedničkog rada – davanja kisika, infuzija i diuretika – počeo je urinirati i tada smo prvi puta pomislili »možda će ipak preživjeti.«

Ukrcaj jednog od oboljelih u helikopter u Baznom logoru

Liječnički pregled članica u Baznom logoru

Pružanje pomoći indijskom penjaču kome je puklo slijepo crijevo

Sada smo morali razmisliti što i kako dalje. Mogućnost dijalize u Baznom logoru ne postoji, fomepizola nemamo, dakle jedina opcija koja je preostala kao antidot bio je etanol. Najbolje što smo mogli naći u Baznom logoru bila je votka »Smirnoff«, koju smo pripremili kao desetpostotni intravenski drip. Mislim da mi se scena gdje navlačim votku u špricu neće tako brzo izbrisati iz pamćenja.

Vrijeme je bilo loše, a šanse za dolet helikoptera vrlo male. Nas petero liječnika i tri medicinska tehničara podijelili smo dežurstva uz pacijenta. Tijekom noći stanje se polako popravljalo i Nima Sherpa počeo se buditi. Trenutak kada je prvi put otvorio oči teško je opisati riječima - jedino što mogu reći jest da se nikada ne treba prestati boriti.

Do jutra smo već mogli čuti i koju riječ ili nam je barem mogao zatreptati »da« i »ne«. Bilo je još mnogo problema koje smo toga dana morali rješavati, poput aspiracije sekreta dišnih putova, regulacije elektrolitskog poremećaja (koliko salbutamola primijeniti u terapiji hiperkalemije, a ne znaš kolik je stvarno kalij; jedino što vidiš je poremećen EKG), začepljenoga urinarnog katetera, opasnosti od hipotermije i sl. Ipak, Nima je sutradan ujutro prebačen u bolnicu u Kathmanduu, iz koje je tri dana poslije otpušten bez trajnih posljedica. Nimin

oporavak bio je čudesan, kao i timski rad koji je tih dana vladao u Logoru. Bez takve logistike i potpore svih ekspedicija njegovo izlječenje ne bi bilo ostvarivo.

Pomoći drugima nije samo posao nego i zadovoljstvo

Sljedećih nekoliko dana imali smo mnoge medicinske zanimljive slučajeve, ali to je bila tek uvertira za ono što me čekalo u Logoru 2, gdje sam provela devet dana bez drugih liječnika, sa svojim stetoskopom, pulsoksimetrom i ono malo sive materije koja na toj visini funkcioniра. Sveukupno je tih dana do mene došlo dvadesetak ljudi koji su trebali neki oblik liječničke pomoći, od polomljenih koljenskih sveza do teške traume glave s generaliziranim posttraumatiskim epileptičkim napadima, plućnih i moždanih edema, akutnog apendicitisa, smrznutina, opeklina itd. Bitno je istaknuti da sam najmanje, zapravo ništa posla imala sa članicama i voditeljem naše ekspedicije - svi su u Bazu došli zdravi. Na planini su bili 49 dana, a da nisu bili bolesni niti zadobili ikakvu ozljedu.

Bilo je lijepih, a bilo je i teških trenutaka, ali nije mi žao što sam kroz sve to prošla. Dobila sam krila, želju za učenjem, potrebu za stalnim preispitivanjem i nadam se da će me to držati još dugo.

Po Nepalu

Bilješke s nezaboravnog planinarskog trekinga

Silvana Marković, Zagreb

Nije prošlo ni dvije godine, a mi se ponovno nalazimo u Nepalu, zemlji najviših planina na svijetu, zemlji dobrih i veselih ljudi, zemlji koju nije lako zaboraviti. Zato smo joj se i vratili. Teško je na papiru dočarati pet tjedana provedenih u toj nadasve živopisnoj zemlji.

Za naš drugi susret s Nepalom i Himalajom isplanirali smo trekking oko Annapurne, jedan od najljepših na svijetu, uz uspon na Pisang Peak, vrh visok 6091 metar, i uspon na znameniti Thorong La, jedan od najviših prijevoja na svijetu (5416 m). Osim toga, priuštili smo si desetodnevni trekking pokrajinom Mustang, u

kojoj Tibetanci i danas njeguju svoj tradicionalni način života.

Nekoliko smo dana uživali u ponovnom susretu s Kathmanduom, glavnim gradom Nepala, koji se nalazi 1100 metara iznad razine mora. Sav gradski život u njemu odvija se na ulicama, preplavljenim ljudima i životinjama. Slika koja se pamti jesu žene u šarenoj odjeći, musava, ali vesela i nasmijana djeca, i neizbjegni psi.

Budući da smo do polaska na trekking imali nekoliko dana »viška«, uputili smo se najprije na dvodnevni izlet u Pokharu. Nakon trideset-minutnog leta u aviončiću koji prije nalikuje

Čorteni iznad Gelinga

SILVANA MARKOVIĆ

nekoj većoj maketi nego pravoj »nebeskoj ptici«, ipak smo sretno prizemljili.

Pokhara je gradić na obali velikog jezera Phewa, koje nadvisuju snježni himalajski vrhovi. Najdobjavljeniji je Machhapuchhare, sveti vrh visok 6993 metra. Dok u našoj domovini zima polako prijeti, ovdje temperatura prelazi 30°C , pa je bistro jezero pravo utočište za sve koji se žele rashladiti.

Nakon tjedan dana boravka i privikavanja na Nepal, upućujemo se na dugo i potanko planiran trekking oko Annapurne. Večer prije polaska posjećujemo bijeli hram, kako bismo prisustvovali obredu za sretan put. Budistički svećenici, zvani lame, molitvom i vezivanjem »kata« zazivaju za nas sreću na putu. Kata je tibetanska marama koja se upotrebljava kod upoznавanja ili rastajanja. Sretni smo, jer mi se tek upoznajemo, a rastanak je još daleko.

Na čuvenim nepalskim cestama vožnja autobusima od nekih 150 kilometara traje gotovo 12 sati, što svakako ojačava naš osjećaj čežnje i ponosa na najljepšu nam »Dalmatinu«. Oko osam sati navečer stižemo na posljednje

stajalište, Besisahar (823 m), najveće mjesto u okrugu Lamjung. Dalje više ne može ni naš »terenski« autobus. Zgužvani i umorni jedva se odvlačimo do kuće u kojoj ćemo prenoći.

Jutro je donijelo za nas planinare dugo očekivani trekking, koji započinjemo kroz nježno zelena rižina polja, čudesna u svojoj geometrijskoj pravilnosti. Nalazimo se na visini od oko 800 metara; vлага i vrućina dodatno crpe snagu, ali srećom, većim dijelom puta teče rijeka Marsyandi, koja nesrebično nudi osvježenje.

Sljedećih se dana postupno sve više uspinjemo; priroda se mijenja i rižina polja ostaju iza nas. Nakon neprekidnog šuma rijeke i prilično strmih uspona spuštamo se na obalu rijeke Marsyandi. Kao da smo se nakon divlje prirode spustili na morsku plažicu! Ulazimo u Koto, simpatično selo s mnoštvom šarenih kuća i s uređenim okućnicama.

Popodne, još za vrijeme jakog sunca, stižemo u Pisang. Kao i u selima kroz koja smo prošli, tako nas i na ulazu u Pisang dočekuju značiteljna djeca, kojoj donosimo veselje dijeleći olovke i bombone. Pisang je najveći »grad« na

Nije prošlo ni dvije godine, a mi smo se ponovno našli u Nepalu, zemlji najviših planina na svijetu, zemlji dobrih i veselih ljudi, zemlji koju nije lako zaboraviti...

Pogled prema Annapurni II

našem dugom putu. Okružuju ga brojna polja heljde, lijepe crvenkastožute boje. Odavde se vidi Pisang Peak, naše sljedeće odredište.

Nakon noći provedene u šatoru, nalazimo se na visini od 4928 metara, visini koja zahtijeva postupnu aklimatizaciju, a zatim slijedi uspon na 5000 metara, pa opet aklimatizacija. Na žalost, zbog nepripremljenih vodiča (moramo pronaći krvica za kasnije junačke priče) prisiljeni smo odustati od uspona na sam vrh, no tugu utapamo ležeći na livadici i uživajući u nestvarnom vidiku na himalajske gorostase. Osjećamo se tako malenima, a tako zaštićenima.

Sljedeći nam je cilj prijevoj Thorong La (5416 m). Nakon hladnog logeja u kojem smo proveli nekoliko sati kartajući, odlazimo na spavanje u jednako tako hladnu sobu, koja je

još i prilično vlažna. Srećom, u vreći za spavanje ipak je ugodno, a uz nakupljeni dnevni umor ubrzo smo utonuli u toplinu sna.

Ustajemo sutradan u pet sati i spremamo se za uspon. Hladno je i smrznuto, brzo doručujemo i krećemo, a uskoro se i razdanjuje. Napredujemo puževim korakom. Sunce je samim svojim provirivanjem najavilo prekrasan dan. Za tri sata stižemo na prijevoj Thorong La, koji je u snijegu, ali ga bez većih teškoća svladavamo u laganim cipelama. Slikamo se, a poze nikad dovoljno dobre, vežemo kate i molitvene zastavice i za kraj ostavljamo hrvatsku zastavu da vijori na vjetrovima daleke Himalaje.

Staza kojom se spuštamo u Muktinath nije previše strma. Vrijeme je i dalje sunčano i sve toplijе. Krajolik se potpuno mijenja: iz područja divljih, nepristupačnih snježnih vrhunaca, spuštanjem u Muktinath (3760 m) stižemo do pustinjske čarolije. Muktinath je neobičan grad s čak 13 »hotela«, zvučnih imena, s internetom i telefonom. Mnogi se stanovnici bave pletenjem, pa ponuda na štandovima obiluje šarenim šalovima, kapama, čarapama i rukavicama.

Dana 13. listopada ušli smo u pokrajinu Mustang. Nastavljuju se pustinjski pejzaži. U njima prevladavaju crvena, bijela i siva boja. Vrijeme je sunčano i vruće, ali na žalost počinje puhati i vrlo jak vjetar, koji nosi prašinu. Začas smo prekriveni pijeskom koji škripi među zubima.

Za tih deset dana koliko smo na putu imamo cijelu ekipu koja radi samo za nas: jednog vodiča, tri nosača, četiri konja i jednog konjušara. U prosjeku, prema našem planu, dnevno hodamo oko sedam sati.

Put nas dalje vodi uz korito rijeke Kali Gandaki, a ponegdje i samom rijekom jer je vodostaj u ovo doba nizak.

Kuće u Mustangu izgledaju kao mali dvorci ili utvrde. Umjesto krovova imaju terase na kojima su naslagana drva.

Jedne večeri iskusili smo večeru u kuhinji tibetanske obitelji. Domaćica kuha večeru, dva muškarca piju neko domaće piće koje im ona stalno nadolijeva. Na štednjaku se griju dvije mačke i zadovoljno predu. Kuhinja je jako uređna, iako je pod od nabijene zemlje. Na stropu se primamljivo njišu trakice sušenoga mesa. Ovdje je na djelu pravi suživot ljudi i životinja,

SILVANA MARKOVIĆ

Konjanici u Mustangu – poput scene s Divljeg Zapada

SILVANA MARKOVIĆ

Mali Nepalci

SILVANA MARKOVIĆ

Selo Samar (3660 m) u Mustangu

Molitvene zastavice i hrvatska zastava na slavnom himalajskom prijevoju Thorong La

bez strahova i predrasuda. Mačke se motaju oko zdjela s hranom i nikome ne smetaju. Dječak jede kekse koje naizmjence dijeli s mačkama.

Nastavljamo preko 4000 metara visokog prijevoja zvanog Windy pass, odakle je lijep vidik na Lo Manthang, glavni grad u Mustangu. Za pet sati stižemo u Lo Manthang, naš krajnji cilj u Mustangu. Prirodu je teško opisati, nama je to potpuno neznana pustinja, ukrašena snježnim vrhuncima.

Na jednometu mjestu morali smo izuti cipele i pregaziti rijeku (voda je bila ledena), a nakon toga slijedilo je malo penjanja po stijenama, strm uspon od 300 metara.

Deset dana našeg aktivnog, organiziranog i čarobnog putovanja prošlo je kao u trenu. Nakon kratkog leta iz Jomosoma do Pokhare i vožnje taksijem vratili smo se u Kathmandu. Budući da nam je do povratka u Zagreb ostalo još malo vremena, iskoristili smo ga za jednodnevni izlet

gradskim prijevozom do sela Nagarkot, oko 40 kilometara od Kathmandua. Putovati na taj način jako je dojmljivo jer se jedino tako može doživjeti kako se voze prosječni Nepalci (njihov je moto »što više ljudi to bolje«, ali nema nervoze). »Mali od busa« sve koordinira – ulazak, izlazak, određuje gdje će tko sjesti, ugurava još nekoliko ljudi, iako nam se čini da nema mjesta ni za čačkalicu, naplaćuje karte, pjeva, fuća, usmjerava autobus, penje se na krov naplatiti karte putnicima koji se voze na krovu, i sve to u vožnji. Put od Baktaphura do Nagarkota vodi kroz prekrasnu prirodu, rižina polja, šume borova i agava. Nagarkot je selo s mnogo hotelsa, bungalova. Za nepalske uvjete luksuzno!

I na kraju što reći, osim da se nadam kako će se jednog dana opet vratiti Nepalu.

Na mnogim mjestima pisala je ova poruka: »Nepal is here to change you, not for you to change Nepal«, i vjerujte mi, tako je.

Namaste!

80 godina »Biokova« u Makarskoj

Jurica Budanko, Makarska

Velika stjenovita barijera nadomak mora, kod Makarske, čije vertikale dosežu visine preko 1500 metara, odavno je privlačila znanstvene poslanike i znatiželjne namjernike. Oni su, uspinjući se bespućima i stazama, dosezali i njene najviše vrhove, istražujući tu čudesnu planinu punu prirodnih rijetkosti i kontrasta. Prvi zabilježeni uspon na Biokovo poduzeo je 1773. Alberto Fortis i svoja zapažanja poslije objavio na talijanskom u knjizi »Put po Dalmaciji«.

Mnoge druge poznate osobe, te ljubitelji prirode, pokušavali su penjati se i istraživati čarobnu ljepotu biokovskog masiva. Početak organiziranog planinarstva na Biokovu, odnosno u Makarskoj, vezan je uz ime slovenskoga šumarskog inženjera Ige Oraša. Od

prvog susreta s Biokovom on je bio očaran velebnošću ove planine te je pristupio okupljaju prijatelja i ljubitelja prirode i među njima posjao ideju o osnivanju planinarskog društva.

Dana 2. ožujka 1929. u Makarskoj je održan sastanak na kojem je Igo Oraš predložio osnivanje podružnice Hrvatskoga planinarskog društva. Među osnivačima bili su Ante Salio, dr. P. Negrini, predstavnici Općine, Sokola, Društva za poljepšavanje, lovačkog društva i čitaonice, bračni par Opalin, Ida Weis, Olga Cvitanović, dr. Juraković, Stipe Kulušić, Pero Rančić, Živko Alačević, Pavao Klarić, Ante Beroš, dr. Kleme Pušarić, dr. Drago Roso, obitelj Praks, ing. Mastrović, obitelj Rizmondo, Pero Andrijašević, Šime Radatović, Božica Bašković, Boži-

Igo Oraš – otac planinarstva u Makarskoj

Dom pod Vošćem

BIOKOVO, SUROVA I PITOMA LJEPOTICA

Vjerojatno će se rijetko gdje naći toliko duboka i prirodno izražena privrženost stanovnika nekog područja svojoj bliskoj planini kao što je to slučaj sa stanovnicima Makarskog primorja. U svim podbiokovskim selima, a to se pogotovo odnosi na Makarsku i bližu okolicu, Biokovo je u duši ljudi, oni ga osjećaju, s njim sjedinjeni žive, ono je u njima. Stanovnike Podbiokovlja prati od rođenja do smrti očaravajuća slika velike planine koja natkriljuje pitomo Makarsko primorje. Nad samom Makarskom – kakvog li prirodnog fenomena! – Biokovo se doima kao velebnii raskriljeni orao kojem je glava Vošac (1421 m), a krila mu grle grad s prostorom lijevo prema Stazi i desno do Borovca (Ivo Puharić, Makarska, listopad 1990.)

Biokovo je najviša i najduža planina u Dalmaciji. Ono također spada u red najljepših i najprivlačnijih primorskih planina. To je poslije Velebita najduža, a poslije Orjena najviša planina jadranskog primorja, s vrhom Sv. Jure (1762 m). Na Biokovu se ističe nekoliko izrazitih vrhova: Sv. Ilija (1640 m), V. Troglav (1659 m), Štropac (1450 m), Kimet (1536 m), Vošac iznad Makarske (1421 m) i drugi. Posebnom strminom, pa i okomitošu vapnenačkih grebena, Biokovo se ističe kao impresivan zid dug 25 km nad obalom od Baške Vode do Podgore.

Na tom dijelu, također sivo i golo, Biokovo se okomito nadnijelo nad Makarskom rivijerom. To maloj rivijeri daje posebnu draž, pa se tako Makarska

ca Petrović, Olga Klarić, Ante Vesijak, Josip Rubeša, Joža Fahram, Niko Smndlaka i Ante Šimić.

Dana 10. listopada 1929. održana je prva glavna skupština HPD-ove podružnice »Biokovo«, na kojoj je predsjednik Igo Oraš naglasio da su Biokovo i Makarska nerazdruživi pojmovi te da je jedno od najvažnijih pitanja gradnja planinarskog doma na Vošcu i markiranje putova. Tako je osnivanjem društva i početkom djelovanja utrt put organiziranim planinarstvu u Makarskoj. Od prvog dana djelovanja razvijena je i uspostavljena suradnja s članovima »Mosora« iz Splita. Naime, u Splitu i »Mosoru« djelovalo je prije svog dolaska u Makarsku i sam ing.

Oraš. Doduše, on je u Splitu službovao razmjerno kratko, a potom je došao na dužnost upravitelja šumarije u Makarskoj. Zahvaljujući tim vezama, u to su doba splitski planinari počeli često dolaziti na Biokovo. Međusobna ispomoć nastavila se i poslije, sve do današnjih dana.

O jednoj duljoj posjeti Makaranima i Biokovu upravo u godini osnivanja podružnice u Makarskoj pisao je poznati splitski prirodoslovac, speleolog i publicist prof. Umberto Girometta u »Hrvatskom planinaru« 1929. Oduševljen predivnom prirodom, on piše: »Nema naime pera koje bi moglo da dade makar bliju sliku velebnih ljepota i jakih kontrasta između blage pitomosti mora i strogih ali veličanstvenih

izraza tamnih i surih planinskih hridi, koji znadu doduše da ožive samo pred očima zanosne planine pa da se upuste s njim u razgovor, te da mu velebnim jezikom ne samo razotkrivaju nedokučivu ljepotu planinske prirode, već da mu prikažu i zanimljivu geološku povijest čitavog kraja, nad kojim one ponosno dominiraju.«

Još u vrijeme osnivanja podružnice Oraš je sa suradnicima počeo opsežne pripreme za izgradnju kuće pod Vošcem. Između ostalog, tada se mnogo dopisivao sa sre-

Makarski planinari na izletu 1934. godine

rivijera ubraja u red najljepših turističkih središta, ne samo u Dalmaciji nego i šire. U širem smislu Biokovo se pruža od prijevoja Dubci kod Brela prema istoku do donje Neretve. Prema tome, Biokovu pripadaju Sutvid (1155 m) i Rilić (838 m), koji se nastavljaju na kršni središnji masiv Biokova, jugoistočno od Podgore do Ploča.

Planina Biokovo imala je kroz povijest različite nazive. Mijenjanje naziva ovisilo je o pojedinim kulturama koje su ga okruživale. Nije nam poznato kako su sve stariji narodi nazivali tu osebujnu planinu. Od starih naziva danas znamo za tri što su ih tijekom stoljeća stvorile grčka, latinska i hrvatska kultura. To su nazivi Adriion, Mons Slavorum i Biokovo.

Speleološki odsjek 1986. godine

dišnjicom HPD-a u Zagrebu i s planinarima iz Splita. Izgradnju doma na Biokovu ondašnje su tiskovine pratile s najvećim zanimanjem, vidjevši u tome odlučnost makarskih planinara i naglašavajući vrijednost takvog pothvata za planinare, turiste i druge posjetitelje. Slijedilo je rješavanje niza pravnih poslova oko uknjižbe zemljišta i budućeg doma. Parcela od 1000 m², na kojoj i danas stoji dom, uknjižena je na

Društvo rješenjem Općine Makarsko-primorske iz prosinca 1929. Bilježnički spis sačinjen je kod kraljevskog bilježnika dr. Ive Uglješića, a uz potpise Ige Oraša i tajnika Antuna Hašeka, dok su s druge strane potpisi načelnika Ante Mastrovića i ljekarnika Marcela Barbierija.

Prvi organizirani izlet makarski su planinari održali 6. listopada 1929. Išli su na Vošac radi priprema za izgradnju doma. Najviše brige, truda i upornosti oko izgradnje ponijeli su na svojim plećima sam Oraš te njegovi brojni pomagači, suradnici i građani. Rine Mendeš, dugo-godišnji domar i planinar, prisjećajući se tog vremena, isticao je da je tijekom 1931. s lugarem Martinom Andrijaševićem, bratom Antonom i Marinom Šabićem počeo kopati temelje doma.

Nakon trogodišnjega teškog i upornog rada »Biokovo« je bilo spremno za veliko slavlje te je dom 20. svibnja 1934. svećano otvoren. Prilikom otvaranja Doma cijela je Makarska bila očišćena zastavama, u predvečerje prije otvaranja doma organizirani su vatromet i rasvjeta, a na obali je svirala mjesna glazba. Tada je u govoru istaknuto kolika je važnost biokovskog doma za razvoj turizma. Samim graditeljima poručeno je da čuvaju svoj dom jer je on »sagrađen samo za korist naroda...« Tako su rijetki entuzijasti prirode, s dovoljno uma i energije, stvarali temelj zdravom planinarstvu kao značajnom elementu turizma ovoga kraja.

Tijekom Drugoga svjetskog rata (1941. – 1945.) i sljedećih nekoliko godina vladalo je planinarsko zatišje, da bi u ožujku 1951. »Bio-

kovo« ponovno postalo aktivno. U to je vrijeme predsjednik PD-a »Biokovo« bio Ante Radošić, a tajnik Slavko Bilić. Uz pomoć Planinarskog saveza Hrvatske Društvo je pristupilo obnovi doma pod Vošcem koji je opet stavljen u funkciju i otvoren 18. studenog 1951.

Godine 1953. za predsjednika je izabran Josip Bezić, koji je vodio Društvo sljedećih deset godina. Zbog dotrajalosti je 1961. godine skinut krov doma i postavljen novi i bolji limeni krov. Godine 1964. za predsjednika je izabran Stipe Stipanović. Marljivo se radilo na markiranju putova po cijelom Biokovu, no Društvo je ubrzo potom opet doživjelo stanku u radu.

Zbog brojnih nesreća na Biokovu stanica HGSS-a u Makarskoj stalno je u akciji

Podizanje krova na planinarskoj kući »Slobodan Ravlić« na Lokvi

Iste je godine izgrađena cesta do vrha Sv. Jure, što je znatno olakšalo dopremu materijala za žitelje Podbiokovlja koji su radili na svojim dolcima u planini. Spletom okolnosti tada je dom pod Vošcem postao vlasništvo »Mornara«, a to je učinjeno bez znanja planinara. Poslijе je dom bio predan na upravu Šumskom gospodarstvu, koje ga je opet prodalo »Mornaru«. Pravna bitka oko vlasništva doma traje i danas, a HPD »Biokovo« ustrajava u želji da dom bude vlasništvo sljedbenika onih koji su ga sagradili.

Godine 1971. doselio se iz Sarajeva u Makarsku planinar Drago Šefer, koji pokreće obnovu Društva. Skupština je sazvana za 25. travnja 1971. Od 1975. pa nadalje predsjednici PD-a »Biokovo« bili su Ivo Puharić (dugogodišnji predsjednik), Borut Kurtović, Mimo Čulav i Drago Šimić. Te je 1975. Društvo dobilo i uredilo društvene prostorije u Dalmatinskoj ulici, u kojima se i danas nalazi.

Speleološki odsjek PD-a »Biokovo« osnovan je 5. svibnja 1977. pod vodstvom Željka Klarića. Već u vrijeme nakon osnutka bio je to po istraživanju jama i špilja najuspješniji speleološki odsjek na prostoru bivše države. Makarski speleolozi istraživali su i jame dublje od 500 metara, a najvažnije je da se nikome nikada nije dogodila neka ozbiljnija ozljeda. Kroz odsjek je prošlo mnogo ljudi, a dobar dio njih i danas čini vodeću snagu Društva i stanice Hrvatske gorske službe spašavanja u Makarskoj.

PD »Biokovo« je 1979. proslavilo 50. godišnjicu postojanja i djelovanja. Radi proširenja aktivnosti, tada je održana planinarska škola i 9. rujna 1979. svečano otvorena

Članovi HPD-a »Biokovo« i njihovi gosti na pohodu u spomen na stradalog člana Slobodana Ravlića na Biokovu

Biokovska planinarska staza (BPS), planinarska transverzala duž Biokova.

Rad Društva bio je u tom razdoblju uglavnom usmjeren na speleologiju, ali su vrlo aktivne bile i druge sekcije – vodička, alpinistička i ostale. Spletom nesretnih okolnosti 16. siječnja 1981. poginuo je prilikom obavljanja planinarske dužnosti na Biokovu naš kolega i vrlo aktivan član Slobodan Ravlić. Nesreća ga je zadesila kada se sa Zlatkom Lalićem u teškim vremenskim uvjetima pokusavao probiti na vrh Sv. Jure (1762 m). Imenom stradaloga kolege nazvana je poslije planinarska kuća na Lokvi koju je uređivalo tadašnje vodstvo Društva.

Nakon mnogo teškoga i napornog rada kuća »Slobodan Ravlić« otvorena je 12. rujna 1981. Voditelj gradnje bio je Drago Erceg. Kuća je od tada nezaobilazna stanica svih planinara, posjetitelja i turista koji posjećuju sjeverni dio Biokova. Malo se koja planinarska kuća može podići tako lijepim uređenjem – a sve je to zasluga vrijednih ruku makarskih planinara. Kuća je obnovljana i znatno proširena u etapa od 1997. do danas. Sada ima i gornji kat s

krovom, pod kojim je velika skupna spavaonica. Glavni meštar zadužen za sve poslove oko obnove bio je Boris Turina. Nadlijudskim naprima uže skupine članova Društva pripada i zahvala za uređenje toga kapitalnog planinarskog objekta, neophodnog za planinarenje po Biokovu. Uložen je velik trud, donesene su tone materijala, a u jesen ove godine očekuje se i svečano otvaranje jer je tekuća godina u znaku proslave 80. obljetnice postojanja i rada HPD-a »Biokovo«.

Godine 1988. predsjednik Društva bio je Ante Šarić. Tadašnje vodstvo Društva odlučilo je 29. travnja 1988. obnoviti i urediti još jedan planinarski objekt – današnju planinarsku kuću »Pod Svetim Jurom«. Kuća je otvorena za planinare 1989., prigodom 60. godišnjice planinarstva u Makarskoj, 55. obljetnice izgradnje doma na Vošcu i 10. obljetnice postojanja Biokovske obilaznice.

Zbog sve češćeg posjećivanja Biokova dođale su se i mnoge nesreće u kojima je planinarima, izletnicima i ljubiteljima prirode bila potrebna intervencija Gorske službe spašavanja. Stanica GSS-a Makarska osnovana je 25.

travnja 1986. Njezini su se članovi od samih početaka usavršavali i uvježbavali pa su stekli zavidno znanje i stručnost, a mogu se pohvaliti i dobrom opremljenosću. Zahvaljujući njihovu trudu spašene su stotine ljudskih života.

Valja spomenuti da je Društvo tijekom Domovinskog rata od Hrvatske vojske dobilo na upravljanje drvenu kućicu podno Troglava (drugog po visini biokovskog vrha). Ona je zaslugom članova bila uređena, što je na žalost kratko trajalo jer ju je zapalio udar groma. Tijekom Domovinskog rata većina je članova Društva bila na južnom bojištu i u vojnim odrama dala svoj doprinos obrani domovine. U ratno doba služila je kuća ispod Sv. Jure kao vojni objekt.

Članovi HPD-a »Biokovo« pohodili su velik broj planina u Hrvatskoj i inozemstvu, a organizirali su i penjačke ekspedicije te tako dokazali da u Makarskoj postoji odličan planinarski i alpinistički kadar. Spomenut ćemo samo neke vrhove koje su posjetili članovi »Biokova«: Grossglockner (3798 m), Gran Sasso d'Italia (Corno Grande, 2914 m), Triglav

PRIZNANJA ZASLUŽNIM ČLANOVIMA

Na svečanoj skupštini HPD-a »Biokovo« priređenoj 9. svibnja ove godine u kongresnoj dvorani hotela »Meteor« u Makarskoj, a na temelju odluke Izvršnog odbora HPS-a, Komisija za priznanja HPS-a odlikovala je na svojoj sjednici 21. travnja 2009. istaknute članove HPD-a »Biokovo« iz Makarske. Ivo Puharić odlikovan je najvišim priznanjem – Plaketom HPS-a, a to je priznanje osim njega postumno dobio i dugogodišnji član »Biokova« i označavatelj planinarskih putova Davor Visković. Zlatni znak HPS-a dobili su Tonči Lalić, Blaženka Puharić, Samo Puharić, Zoja Puharić, Jurica Topić i Boris Turina, Srebrni znak Maksimilijan Babić, Marin Gojak, Anita Gvozdenović, Vedrana Letica, Davor Puharić i Dušanka Turić, a Brončani znak Dragan Antunović, Ivan Mendeš, Mišo Mendeš i Neda Puharić. Priznanja je uručio dopredsjednik HPS-a Tomislav Čanić. Plakete HPD-a »Biokovo« tom su prilikom dobili Gordana Jurković, Davor Visković (postumno) i HPD »Mosor« iz Splita, a pisana priznanja zaslužila su 34 planinara.

Ekspedicija Aconcagua 1999.

(2864 m), Matterhorn (4478 m), Mont Blanc (4810 m), Ararat (5165 m), Pik Korženjevske (7134 m), Aconcagua (6969 m), Kilimanjaro (5895 m), Gokyo Ri (5483 m).

Poslije Domovinskog rata predsjednici su bili Marin Han, Mario Gojak, Drago Erceg i Stipe Bušelić, a sada je predsjednik Tonči Lalić. Odmah po osnivanju Parka prirode Biokovo, Društvo je s njegovom upravom razvilo uspješnu suradnju na svim područjima, a dobra je suradnja i s gradskim poglavarstvom Makarske, poglavarstvima susjednih općina i s drugim planinarskim društvima. HPD »Biokovo« jedno je od najstarijih društava u Makarskoj, a nije preterano reći da je znatno utjecalo na razvitak i osnivanje novih planinarskih društava na makarskoj rivijeri i u Zabiokovlju. Društvo je najviše članova imalo 1982. – 227. Danas ih ima 110, što je i godišnji prosjek u novijoj povijesti Društva. Proteklih su godina održavane opće planinarske škole i speleološka škola radi pridobivanja većeg broja mladih planinara. Ove godine bilježimo i najveći broj društvenih izleta, a s tom ćemo praksom i nastaviti. Ponosni smo što nastavljamo dugu tradiciju planinarstva u Makarskoj koja je zacrtana daleke 1929. Naš je cilj promicati planinarski duh i prirodu te neprestano i dalje djelovati na podizanju svijesti cjelokupne zajednice, napose u edukaciji i školovanju mladih ljubitelja prirode.

Tko je zapravo taj Bikčević?

Branko Meštrić, Zagreb

Tko je zapravo taj Bikčević... upita se mnogi prolaznik na parkiralištu ispod donje stanice sad već bivše žičare na Medvednici kad se nađe ispred velikoga natpisa »Park prirode - Bikčevićeva staza«. Pravi odgovor nisu znali onako »na prvu« ni ljudi iz same uprave Parka prirode »Medvednica«, pa ni planinari.

Za susjednu Leustekovu stazu znaju pak mnogi. Zna se da je Albin Leustek (1890. – 1947.) bio poznati zagrebački šumar koji je između dvaju svjetskih ratova zaista živio za Medvednicu pa, između ostalog, sagradio i taj, sada nadaleko poznat Leustekov put na Sljeme. Leustekova staza na Medvednici poznata je zagrebačkim planinarima baš kao i Premužićeva staza na Velebitu koju je projektirao i izveo Ante Premužić (1889. - 1979.), također šumar po struci. Ah, ti šumari! Ako ne znaš po kome je kakav planinarski put dobio ime – provjeri među šumarama. Na sreću, to je u ova čudna vremena razmjerno lako: na internetu postoji Imenik hrvatskih šumara (na adresi <http://imenik.sumari.hr>) i tamo će se naći i Premužić i Leustek, pa i Bikčević iz naslova.

Prepisujem malo faktografije: Tomislav Bikčević rođen je u Brodskom Varošu kraj Slavonskog Broda 1915. (umro je u Zagrebu 25. lipnja 1986.). Gimnaziju je završio u Slavonskom Brodu 1934. Šumarstvo je studirao na Poljoprivredno-šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu ... gdje je diplomirao 1938. Prvo radno iskustvo, kao šumarski vježbenik, stekao je pri Ravnateljstvu banovinskih šuma u Zagrebu. Godine 1940. premešten je u istom svojstvu u šumsku upravu Brodske imovne općine u Slavonskom Brodu, a zatim u Ravnateljstvo

šuma iste imovne općine u Vinkovcima, gdje se nalazio i 1941. Prema dostupnim podacima, kao šumarski vježbenik, napustio je 1942. državnu službu kod Državne šumarije u Bosanskom Petrovcu. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata radio je u Geodetskom zavodu u Zagrebu, gdje je upisao i studij geodezije, ali ga nije završio. Od 1945. radio je u šumarstvu na području Crne Gore. Godine 1948. premešten je u Čazmu, gdje je radio i na obnovi zgrade šumarije.

Slijedilo je razdoblje rada u srednjim školama šumarske i drvene struke. U Šumarskoj školi u Karlovcu 1948./1949. predavao je između ostaloga o uređivanju šuma, a u Srednjoj tehničkoj školi drvene struke u Belišću radio je 1949./1950. Iz Belišća odlazi u Zagreb, gdje je u Srednjoj drveno-industrijskoj školi za finalnu obradu drva (poslije Drvna tehnička škola

»Jurica Ribar«) 1950./1951. bio profesor, a od 1951. do 1954. direktor škole i profesor. Kao direktor zaslužan je za povećanje školskog prostora dogradnjom dijela dvorišne zgrade (1952./1953.) i za gradnju nove ulične zgrade u Savskoj cesti 86, koja je dovršena 1955. Školsko pokućstvo za novu zgradu izrađeno je u školskim radionicama. Danas u toj zgradi djeluje Drvodjelska škola Zagreb.

Kao što vidite, zaista se u ta kvrgava vremena živjelo – haj'mo reć – zanimljivo! Od Broda preko Zagreba, pa do Bosanskog Petrovca i Crne Gore, da bi te konačno drugovi »smjestili na sigurno – u školu u Savskoj! Tu smo konačno došli do onog što tražimo: Godine 1955. prelazi u radnu organizaciju »Sljeme« i radi na poslovima revitalizacije šuma i zelenih površina grada Zagreba i uže okolice. U tom je razdoblju, prema podacima njegove kćerke, projektirao i izveo planinarsku stazu na Medvednici poznatu kao Bikčevićeva staza.

O samoj stazi nije mi ovdje namjera pisati, tek kratko za one koji baš nisu na Medvednici svake subote. To je staza koja vodi od posljednje tramvajske stanice u Dolju, kroz Tunel, uz donju postaju sljemenske žičare do parkirališta na sljemenskoj cesti, gdje mostom prelazi potok Bliznec. Penje se na Bačunsko sedlo, zatim do nadstrešnice na Njivicama i nastavlja tzv. seniorskim smjerom (ugodnija varijanta) do nad-

Bikčevićeva staza

strešnice na izvoru Gornjem Mrzljaku. Dalje se uspinje u zavojima do planinarskog doma »Ivan Pačkovski« na Puntijkari. Za uspon tim putom potrebna su dva sata lagana hoda.

Vratimo se sada Imeniku hrvatskih šumara. Nađete li na internetu na tu adresu, tamo ćete lako pronaći i nekolicinu suvremenih planinara koji su po struci šumari, npr. Darka Bakšića, Dražena Lovrečeka, Božicu Papeš, Borisa Vrbečka, Branka Meštrića. Tu su i planinarski dojeni Matija Mlinac i Ivan Đuričić, Dragutin Hirc i njegov sin Miroslav Hirtz, Pavle Fukarek, ali i Josip Kozarac, Josip Pančić, Oton Kučera i Andrija Mohorovičić. Tu su i grofovi Marko Bombelles i Miroslav Kulmer – doduše više kao šumovlasnici. Svi oni, naravno, nemaju »svoj« put na Medvednici i drugim hrvatskim planinama, premda ovaj posljednji ipak ima mnogo veza s planinarstvom, pa i medvedničkim nazivljem. A tko su zapravo taj Miroslav i ta Elvira po kojima su imena dobili Miroslavac i Elvirin put?

Početak Bikčevićeve staze prema Puntijkari

Razgovor s prijateljem

Ivan Hapač, Sveta Nedelja

»Ne možemo činiti velika djela na zemlji.
Možemo činiti mala djela s velikom ljubavlju«
Majka Tereza

Robudio sam se jutros pun dojmova od maglovite priče iz svoga sna. Nipošto nisam htio zaboraviti poruke i događanja iz sna, nisam htio dotaknuti nogom tepih pokraj kreveta prije no što zapišem misao. Želiš li zapamtiti snove, kažu ljudi, ne smiješ nogom dotaknuti pod, jer misli odu i ne vrate se. A ja ove nisam želio zaboraviti.

Misli su mi bile zbrkane... nekako maglovite... poznate... Bio sam svjestan tek da je Velebit još jednom odmarao moje misli u snu. Sa svojim livadama, šumama, stijenjem, svojim mirom, vjetrom, snijegom i suncem. Čudno je bilo jedino to što sam u snu razgovarao s njim.

Pokušavao sam se sjetiti što je bio smisao našeg dijaloga. Osjećao sam se nekako sretnim, ali malenim, nekako zadovoljnim, a i s nekom odgovornošću. Sve u svemu, osjećao sam potpunu predanost i povjerenje. Priča mi je polako dolazila u svijest, baš onako kao što se rađa vidik u magličastim velebitskim jutrima, najprije kroz sumaglicu, da bi se onda s prvim zrakama sunca magla razišla pa sam video mnogo čistije, kratke dijelove svoga sna.

Vidio sam čas predjele Rožana ispod Srvanskog vrha, čas sam se nalazio na livadama Velikog Lubenovca, pa na stijeni Obloga kuka koja mi je služila samo kao loža za gledanje

Premužićeva staza u području Varnjače

Velikoga Kozjaka, a onda sam opet video livade i jame s Dragačevskih Klapanovaca. Već sam otprije znao kako brzo možemo putovati u snovima i vidjeti ono što smo u stvarnosti spremili u svoj um, u pretinac ljepote i u svoje srce. Znamo da će nam ponekad i kad-tad to zatrebati da bismo pobegli od stresova današnjice, od problema nezaposlenosti ili tuge u svakodnevnom životu. A gdje sam bio ja? Putovao sam u snovima tim mjestima i bio čas tu, čas тамо, ali nekako kao da se nisam micao. U nekim se trenutcima sna nisam video, ali znao sam da sam prisutan. I najednom, kao da su se uključili zvučnici velikog pojačala, koji su svojom svepri-sutnošću, ne snagom, progovorili riječima, kao nežnom glazbom.

Kao da su te riječi bile namijenjene samo meni: »Dugo se nismo družili prijatelju!« Sjeo sam na travu, a glas je nastavljao: »Sada, kada si dovoljno spoznao moje muke, jer ja tvoje znam, mogu se javiti glasom koji čuješ. Nisam ja zaslužan za naš razgovor, već ti koji si uporno danima pozorno slušao i konačno uočio moj glas. Nisam glasan, nisam prodoran, ali sam postojan i uvijek spreman zapodjenuti razgovor

sa svakim tko zna slušati. Moj ponos je porastao, jer vidim da me čuje!«

Bio sam zatečen. Glas nije dolazio iz određenog smjera i nije imao izvor, već je sav prostor oko mene govorio snažno i nježno, kao da želi pridobiti svačiju pozornost. San je bio kao stvarnost i tako sam se osjećao. Nekakvo zadovoljstvo ispunjavalo je moj duh. Osjetio sam blagost toga gromkoga glasa. Jedino što sam bio smeten jer nisam mogao pronaći izvor tih riječi. Glas kao da je čuo moje unutarnje pitanje, pa je nastavio:

»Mi gorostasi prirode obitavamo posvuda. Nalazimo se oko vas, svojih prijatelja ljudi, i pomažemo vam da proživite svoj život što smirenije, dajemo vam snagu i punimo srce ljepotom, kako biste bili sretni, jer vaša sreća našem prijateljstvu otvara vrata vječnosti. Siguran sam da nedovoljno uzajamne ljubavi šteti i vama i nama. Čuvamo vas da biste i vi nas čuvali, jer jedino tako možemo zajedno opstatiti. Mnogi od vas nisu svjesni našeg prijateljstva, no mi ih ne odbacujemo jer znamo da se samo davanjem može dobiti i povrat ljubavi. Ponekad smo na izmaku snage, ponekad vas grubo upozorimo

na bol koju nam nanosite, jer neki među vama ne čuju, a poneki koji čuju oglušuju se na naša upozorenja. Sretni smo da ima sve više onih s kojima možemo, družeći se, razmijeniti dobra i pomoći si u opstanku.«

Bio sam potpuno svjestan da mi daje neku poruku koju nisam mogao do kraja razabratи među prvim riječima ovoga našeg, možemo tako reći, razgovora. Velebit, taj gorostas prirode, pokušavao mi je reći da mu nanosimo bol, baš kao što ponekad nanosimo bol i drugim živim bićima oko sebe. Kroz misli su mi proletjele mnoge stvari koje bi mogle biti bolne za Velebit. Vjerojatno je mislio na grubosti koje mu mi ljudi činimo. Ostavljamo mu ožiljke krčenjem novih prometnica, drobimo mu utrobu novim prolazima, ostavljamo svoje nepotrebne stvari po njegovoj koži, ne mareći što mu za svaku ranu, za svaku ogrebotinu trebaju godine pažnje da bi rana zacijeljela i zelenilo prekrilo naš nemar. I stvarno, mnogo sam puta video bačenu limenkу, staklenu i plastičnu bocu

ili ostavljeno smeće na livadama Velebita, a pored ceste ostavljen plastični spremnik za ulje, ili crn ožiljak izgorjelog dijela nekoga prelijepog šumarka, nastao zbog zaboravljene vatre. Nikad nisam čuo plač, kao što ga čujem od čovjeka kojeg je dodirnula vatra, nikad nisam čuo prosvjed nakon novog ožiljka zbog probijene nove ceste. Ili to možda nisam htio cuti.

»Da, boli me svaki ubrani cvijet, svako polomljeno stablo, borim se svim silama da sprječim dotok izbačenoga strojnog ulja do vaših izvora i u stalnoj sam brizi da udišem zrak vaših nemarnih pogona koji uništavaju moja pluća i moj život. Nastojim pokriti otpad koji ostavljaju pojedinci, neki ga čak i dovoze u velikim količinama, što mi je s protjecanjem vremena sve teže i teže. Postaje mi sve napornije svojim stalnim divljim stanovnicima osigurati dovoljno zelenila i dovoljno vode za njihov siguran opstanak. No, usprkos svemu, snagu za život daje mi saznanje i vjera u vas ljude da ćete pravovremeno shvatiti i prihvatići nužnost da moramo

Veliki Lubenovac

živjeti zajedno, ne samo vi... ne samo mi... već svi zajedno, jer pukne li naše prijateljstvo, netko mora umrijeti. Osjećam i znam da si već dugo svjestan kako ćemo zajedno platiti tu cijenu. Veseli me što sve više posjetitelja, koji se druže sa mnom tijekom vaših godina, a mojih dana, pruža ruke prijateljstva i otvoreno se upušta u borbu za zaštitu našega zajedničkog opstanka.«

Nakon trenutka tišine, koji mi je glas dao za razmišljanje, odmah je nastavio: »Lijepo je naše prijateljstvo. Godinama smo zajedno ulagali u njega i borili se da potraje. Čistili ste moje livade košnjom i omogućili cvijeću da mi krasiti padine, sjekli i micali stara stabla da ne unište ravnotežu šume, uzimali dovoljno drva za hladne zimske noći, uređivali moje vodotoke i čistili izvore iz kojih ste pili. Kao uzvrat za vaše brige hranio sam vaše blago, hranio divljač, bilje i vas ljudi svojim plodovima, davao vam zrak za disanje i svoja njedra da na njima zaboravite svakodnevne brige u igri, pjesmi i druženju. Pročišćavao sam vodu toliko potrebnu za vaš i moj opstanak. Znali smo razmjjenjivati dobra i davati jedni drugima ono što nam je potrebno. Pun vjere i dalje sam spreman na žrtve kao doprinos našem prijateljstvu, spreman sam na odanost našem postojanju, a od vas ne tražim žrtvu, već da malo razmišljate o meni, svom prijatelju, te da s više nježnosti i skrbi pokušate za sebe sačuvati najbolje što vam naše prijateljstvo može pružiti. Dolazite mi što češće jer vas

želim ugostiti svojim čarima, ali kad odlazite, odnosite sa sobom sve ono što mi nije potrebno.«

Nakon toga nastao je tajac. Samo je vjetar ravnomjerno, čas lijevo čas desno, polijegao travu na košanicama Dundović padeža. Toga je trenutka nekakav zvuk presjekao moj san i otvorio sam oči. Prva slika koju sam ugledao bio je moj unuk koji mi je došao poželjeti dobro jutro, sa smiješkom na licu i vjerom u očima. Znao sam da su san koji sam usnuo i prvo što sam video kad sam otvorio oči u nekakvoj vezi. Stvari se uvijek događaju s razlogom. Da, sada znam da je razgovor s planinom i nevinost mog unuka dio mojeg života i htijenja i potpuno sam uvjeren da moram ostaviti nešto lijepo svojim potomcima te da se za to isplati boriti. Znam da će moja ili naša sadašnja sebičnost imati posljedice negdje u budućnosti u kojoj će živjeti naša djeca. Isto tako znam, evo sada, nakon tih upornih godina što prolaze i ostaju za mnom, da i danas primam od prirode više nego što joj dajem. Smiren sam i ispunjen veseljem, ponajviše zato što sam uvijek bio, što sam sada i što ću u ostatku svoga života biti za takvo dobro prijateljstvo i dati sebe za njega. Borit ću se da nevinoj djeci svijeta ostavim što sačuvanju prirodu, izvor svoje radosti, svoga veselja i snage. Ne dopustite da budem sam, jer i sami znate koliko smo dobili i koliko stalno dobivamo od njih, naših prijatelja – gorostasa prirode.

Zorka i Vlado s Radlovca

Tihomir Ivanec, Zagreb

Prve korake naprave u Cesarici, pri Jadran-skome moru, a posljednje na Radlovcu, na Velebitu. I tako već desetljećima. Čim proljetno sunce zagrije zemlju, mala kolona kreće planinskom strminom prema velebitskom stanu.

Zorka u razgaženim cipe-lama neprepoznatljiva oblika, s rukama na leđima, vješto skakuće s kamena na kamen. Godina joj sedamdeset i neka. Vlado teško vuče noge, kao da zemlju ore. Godine ga ote-zale, noge više ne nose kao prije. Tjera ispred sebe dvije mazgice natovarene robom i kavezima s kokošima, pono-snim pijetlom i nekoliko sra-mežljivih mačaka. Tri psa, dva profesionalca i jedan pripravnik, trčkaraju naokolo i tjeraju u red stado ovaca. Ako se neki pripravnik ne pokaže na radu ili u pretjeranoj igri zakolje koje janje, neće živ dočekati jeseni. Pri prvom susretu Vlado nam objašnjava što je potrebno u planini: »Kokoš ti treba da imaš jaja, a i mesa ako za-treba, a pijetao mora biti smion da ih brani od jastrebova; mačke ti čuvaju kuću od miševa i zmija, dobar pas ti čuva stado, a žena ti kuha«.

Stan na Radlovcu je malen, sklepan, dvije postelje za spavanje u poluležećem položaju i peć. Radije bih ga nazvao domom jer se tako zovu mjesta od kojih ti je toplo pri srcu. Koliko puta nas je krov njihova doma zaštitio od hladne velebitske kiše!

Na žalost, otkako je napu-šteno planinarsko sklonište na Radlovcu smanjio se broj pla-ninara koji posjećuju Radlovac i stanovnicima donesu malo radosti. Ako putujete dionicom Premužićeve staze Alan – Baške Oštarije ili pla-ninarite oko Kugine kuće, odvojite dio dana, spustite se u Radlovac i pozdravite Vladu i Zorku.

Od Kugine kuće vode u Radlovac dvije lagane i atrak-tivne staze. Jedna preko Smo-verskih duliba i druga koja obilazi Lisac i Ljuljačku. Po-nesite kutiju cigara za Vladu, može bilo koja krđa, jer kada mu je panika, ne pita. Za Zor-ku, molim vas, najfiniju mlij-ečnu čokoladu s ljeđnjacima. Zorka je cijeli život pastirica, ali meso ne jede. Ponudite joj mobitel da se javi svojima. Odvest će vas na pogledalo, tamo ima signala, pokazati vam svoju kuću dolje u Cesarići, ispričati neku priču o

Karlobagu, koji ona zove Bag, o izdašnom vrelu na Težakovcu koje ona zove Korita, i o Kugi-noj kući. Pokazat će vam Kurozeb, pogledati vas kod toga ispod oka i zasmijuljiti se. Ispričat će vam kako je kao dijete skoro spalila cijeli Radlovac. A možda dobijete i kavu. Kuha vrlo slatk!

Nakon što osvojite velebitske vrhove Šato-rinu, Matijević briješ, Laktin vrh i Lisac, spu-stite se niže i osvojite ove divne ljude – Zorku i Vladu s Radlovca.

Zasavske gore za one koji žele znati malo više

Vanja Radovanović, Zagreb

Slovenske su planine odvajkada bile zanimljiv cilj hrvatskim planinarima. Većina njih (tj. nas) hrli prema najvišim vrhuncima Julijskih i Kamniških Alpa, no i drugi slovenski krajevi imaju svoje hrvatske obožavatelje. Posebice se to odnosi na zasavske gore (slovenski »Posavsko hribovje«), splet gora na području između Ljubljane, Celja, Novog mesta i hrvatske granice.

Nema tu na prvi pogled ništa posebnoga, barem ništa što se ne može naći i u hrvatskim planinama, no bolji poznavatelji toga područja znaju zbog čega ga vrijedi posjetiti. Prije svega, na tom, ne tako velikom području nalazi se mnoštvo vrhova, visokih uglavnom između 700 i 1000 metara (uz časne iznimke na obje strane), koji su mahom odlični vidikovci. Odlikuje ih i

mnoštvo raznovrsnih i u pravilu odlično markiranih prilaza, a vrlo se često u blizini nalazi i neki planinarski dom s dobrom kuhinjom. Prometna je povezanost također odlična, tako da je iz Zagreba često brže »skoknuti« na neki od tih vrhova nego, recimo, do Gorskoga kotara. A ono što je možda i najvažnije – planinari su u većini slučajeva radoznali pa uvijek žele vidjeti i nešto novo i nepoznato, a zasavsko je gorje, uz takvo mnoštvo vrhova, staza i planinarskih domova, idealan teren za istraživanje. Tu nećemo naći divljinu i samoču Velebita, niti vrletne stijene Alpa, no priznajmo, svakoga od nas ponekad privuče izlet koji će uključivati zanimljivu dvosatnu ili trosatnu šetnju, koji sat lješkarenja na livadi i dobar ručak. Budemo li još usput nagrađeni i ponekim pogledom na Alpe, koji je s tog područja za bistrih dana gotovo neizbjegjan – eto pravog veselja!

Općenito sam tako i ja prije dvadesetak godina počeo sa svojim istraživanjima zasavskih gora i unatoč više od pedeset poduzetih izleta u to područje, još uvijek lako nalazim nove ciljeve za zanimljive izlete. Neke od njih želio bih vam približiti ovim tekstom.

Većina zagrebačkih planinara poznaje najpoznatije vrhove toga gorja – Kum, Mrzlicu, Kal i Liscu. Mnogi poznaju i Kopitnik, Šmohor, Zasavsku goru i Tolsti vrh, no sad bih vas želio povesti u posjet nekim vrhovima koji se nalaze u blizini Celja, točnije na potezu između Celja i Zidanog Mosta. Svima je zajedničko da su lako dostupni automobilom s ceste Krško – Sevnica – Zidani Most – Celje, a moguće je i pristup javnim prijevozom (vlak ili vlak plus autobus). Zajednička im je i visina između 600 i 900 metara, zatim činjenica da na njima nema

VANJA RADOVANOVIĆ

Lagani izleti po Zasavlju idealni su za jesenske dane

planinarskoga doma te da ih u pravilu posjećuju samo lokalni ljubitelji planina. Listanjem upisnih knjiga na vrhovima može se lako utvrditi da 95% posjetitelja dolazi iz naselja u krugu od 20 km oko vrha, a nikad nisam video da se u knjige upisao i jedan planinar iz Hrvatske. Prilazi na te vrhove razmjerno su kratki (najčešće jedan sat hoda od najbližeg parkirališta do vrha), a to omogućuje usputni posjet uz, recimo, odlazak u Celje ili neko drugo mjesto u tom dijelu Slovenije.

Krenimo sada redom, od juga prema sjeveru – prvo na Govško brdo, zatim na Kotečnik, pa na Veliki Slomnik i na kraju na Vipotu!

Napomena: Sve napomene vezane uz kartu odnose se na planinarsku kartu »Posavsko hribovje, zahodni del, Menina – Ostrež – Kum«, izdanje PZS, 2002.

Sve napomene vezane uz planinarski vodič odnose se na knjigu Marjana Pergara »Posavsko hribovje«, izdanje PZS, drugo dopunjeno izdanje, 2004., ISBN 961-6156-56-X

Web sadržaji odabrani su i provjereni u siječnju 2009., no budući da ne mogu procijeniti hoće li biti upotrebljivi i u trenutku objavljeni

vanja članka, navodim ih samo kao dopunsку literaturu.

Govško brdo (811 m)

Ishodište (auto): Zidani Most – Rimske Toplice (skretanje za Hrastnik) – skretanje za Brezno – Gornje Brezno (parkiranje na kraju asfaltne ceste)

Ishodište (javni prijevoz): autobusna linija Hrastnik – Celje

Tura: Gornje Brezno – Govce – Govško brdo – Zavrate – Gornje Brezno (1 h i 30 min)

Markacije, karta: markacije su dobre, no svi pristupi nisu ucrtani u kartu!

Planinarski vodič: nema opisa

Zanimljivosti: vidik s vrha (prema Kumu), lijepa šuma na usponu

Od seoske kuće pri kraju asfalta krenite na istok cestom uza šumu prema lovačkom domu. Usput se vidi više staza koje se odvajaju u šumu, no vi nastavite otprilike 15 minuta do lijevoga cestovnog odvojka koji se penje prema šumi i lovačkom domu. Vrlo brzo nakon skretanja na tu cestu skrenite još jednom lijevo, ovaj put u šumu, za markiranom stazom. Od toga križanja trebate još 50 minuta do vrha, prvo položitim stazom, zatim strmijim usponom, pa zatim

Govško brdo – odmorište kod bivšeg rudnika

ponovno položitije grebenom prema vrhu. S vrha (žig i klupica) lijep je pogled prema Gorama i Kumu. To je najugodnije mjesto za odmor na tome brdu.

Slijedi silazak s vrha grebenskom stazom na drugu stranu. Staza se ubrzno priključuje kolnom putu i brzo se spušta ne osobito zanimljivom šumom prema sedlu i dobro gradienoj makadamskoj cesti. Tamo se nalazi drvena baraka uredena kao malo izletište (koriste ga lokalne udruge) te stari rudarski vagonet, kao podsjetnik na rudarsku prošlost tih krajeva. Na tome je mjestu i važno račvanje markiranih staza: ravno uzbrdo na vrhove Babu i Ojstri vrh te prema Kalu, desno niz cestu prema Šmohoru,

a lijevo nizbrdo cestom još 10 minuta prema ishodištu.

Na području Govškog brda ima više markiranih staza, ali nije baš dobro označeno odakle i kamo vode. No, kako je brdo razmjerno malo, orientacija nije osobito teška, pogotovo stoga što se glavni smjer pružanja brda (istok-zapad) podudara s glavnim pristupima.

Kotečnik (772 m)

Ishodište (auto): Zidani Most – Košnica (skretanje za Liboje) – Kurja vas kod Zabukovice (skretanje prema Zgornjem Beškovniku) – Zgornji Beškovnik (parkiranje na početku makadama)

Ishodište (javni prijevoz): autobusna linija Celje – Zabukovica

Tura: Zgornji Beškovnik – Kotečnik – Zgornji Beškovnik (1 h i 30 min)

Markacije, karta: markacije su dobre, a karta pokazuje stanje na terenu

Planinarski vodič: detaljan opis (str. 126.)

Zanimljivosti: Pogled s vrha stijena uza stazu na pola puta do vrha (prema Šmohoru), dalje ugodna grebenska staza prema vrhu (s vrha nema vidika)

Od Zgornjeg Beškovnika treba slijediti markacije u smjeru istoka, prvo po kolnom putu, a zatim po stazi. Nakon 25 min hoda staza dolazi do ruba stijena s kojih je lijep pogled prema Šmohoru, a na tom je mjestu i žig Savinjske poti. To je ujedno i najljepše mjesto za

Vagončići za transport rudače (Govško brdo)

odmor na cijeloj stazi. U dalnjih se pola sata hoda nastavlja ugodna grebenska stazica prema vrhu s kojeg nema vidika, no na kojem se nalazi žig.

S vrha vodi nemarkirana stazica koja se spušta na drugu stranu, no kako se s druge strane brda nalazi ogroman kamenolom (vidi fotografiju vidika s Velikog Slomnika!) upitno je kamo se njome može doći.

Zanimljivost brda su alpinistička vježbališta u stijenama s južne strane, navodno najveća i među najposjećenijima u tom dijelu Slovenije.

Na samome brdu nisam primijetio druge markacije niti posebno zanimljive nemarkirane staze, osim već spomenute, koja se spušta s vrha istočnim grebenom i nije mi poznato gdje izlazi.

Veliki Slomnik (609 m)

Ishodište (auto): Zidani Most – Košnica (parkiranje odmah nakon skretanja za Liboje)

Ishodište (javni prijevoz): autobusna linija Zidani Most – Celje

Tura: Košnica – Veliki Slomnik – Košnica (1 h i 30 min)

Markacije, karta: markacije su dobre, postoji više markiranih pristupa, no nijedan nije ucrtan u kartu

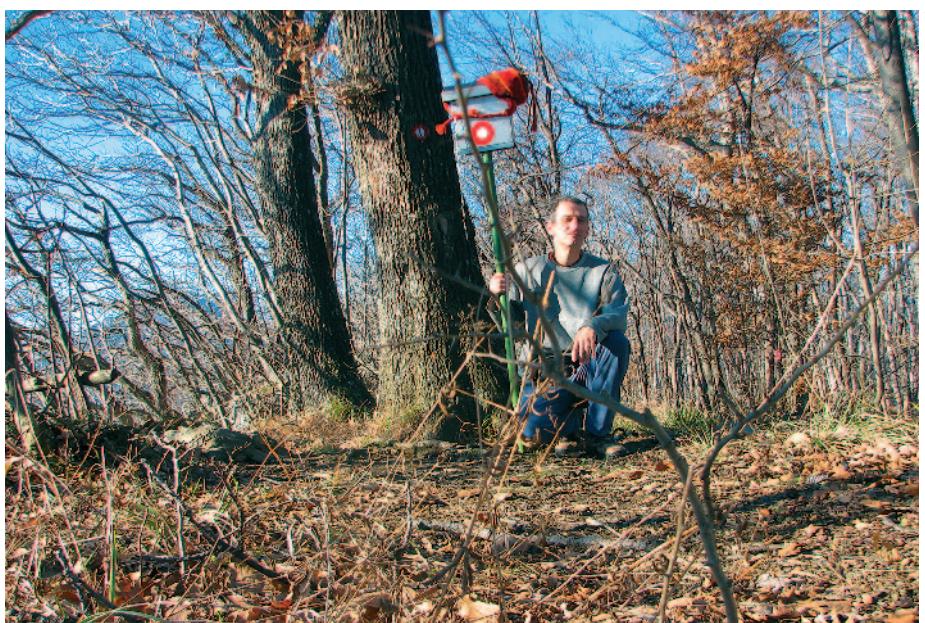
Planinarski vodič: detaljan opis (str. 127.)

Zanimljivosti: vidik sa staze nakon 15 minuta uspona (prema Tremerju), lijepa bukova šuma,

mnoštvo ptica, prekrasan vidik s razgledišta 5 min nakon vrha (prema Kamniškim Alpama)

Na skretanju za Liboje potražiti početak markirane staze odmah iza cestovnog putokaza; 10 metara iza njega nalazi se i žig Žerdonerjeve poti. Nakon tog mjesta počinje vrlo strm put rubom šumskog odrona – iako je staza osigurana s 50-ak metara sajle, oprez nije na odmet kad je tlo pokriveno snijegom ili je blatno. Nakon desetominutnoga strmog uspona staza dolazi do stupa dalekovoda, odakle je lijep vidik prema Celju. Slijedi desetak minuta hoda po uravnatom šumskom terenu i zatim još jedan kraći, strmiji uspon. Na kraju tog uspona treba se popeti lijevo na greben (markacija ide malo ispod grebena) i potražiti u rijetkoj šumi kratku nemarkiranu stazicu kojom se nakon 30-ak metara dolazi na rub stijena s kojih se pruža odličan vidik na Vipotu, Tolsti vrh, rijeku Savinju te procistač otpadnih voda grada Celja.

Nakon toga treba nastaviti lijepom i uglavnom položitom markiranom stazom po širokom valovitom šumskom grebenu. Nakon 10 minuta lijevo se odvaja odvojak za Tremerje preko južne padine, a nakon još desetak minuta desno se na malome sedlu odvaja odvojak za Liboje i dalje prema Homu. Nakon pola sata hoda od

Autor članka na vrhu Velikog Slomnika

stijena s vidikom dolazi se do završnog uspona po šumskoj padini, kojim se za 15-ak minuta dolazi do vrha. Vrh je zaravan obrasla rijetkom šumom (na drvetu se nalazi sandučić sa žigom!) i bez vidika, no nastavite li markiranom stazicom još 10 minuta na drugu stranu, doći ćete do ruba Libojskih stijena s kojih se desno pruža prekrasan vidik na Zabukovicu i Savinjsku kotlinu, Kotečnik, Gozdnik, Dobrovanje te u pozadini na Kamniške Alpe. To je mjesto možda najljepše od svih opisanih u ovome članku! Na žalost, na lijevoj strani udoline nalazi se kamenolom u istočnoj padini Kotečnika pa vidik na tu stranu i otvorenu »ranu« u brdu nije lijep. Na razgledištu se nalazi i klupica koja mami na odmor i uživanje u vidiku.

U povratku treba ići istim putom ili po želji, već spomenutim odvojcima preko Tremerja, pa se uz cestu Zidani Most – Celje vratiti do polazišta, odnosno putom za Liboje, pa uz cestu Zabukovica – Liboje – Tremerje do ishodišta.

Vipota (532 m)

Ishodište (auto): Celje – Ločnica (parkiranje uz cestu nakon ulaska u usku udolinu)

Ishodište (javni prijevoz): Celje

Tura: Ločnica – Ivankovič – Vipota – Ločnica (1 h i 15 min)

Markacije, karta: markacije su dobre, na karti nije ucrta na staza koja s vrha vodi izravno na cestu (varijanta za povratak opisana u članku)

Planinarski vodič: samo štura napomena uz opis pristupa Tolstom vrhu »Iz Celja mimo Vipote« (str. 163.)

Zanimljivosti: vidik s vrha (prema Savinji i Šmohoru), prekrasna bukova šuma istočno od vrha

Krenite ugodnom zavojitom stazom, prvo iza staro i vrlo visoko stablo duglazije (više od 50 metara!), uz koje se nalazi informativni pano, a zatim po šumskoj udolini. Nakon pola sata hoda stiže se do šumske ceste i stare seoske kuće obitelji Ivankovič (s desne strane). Krenite uz kuću, kroz dvorište i preko livade (vidik na Malič!) ravno u šumu, strmijim, kratkim uspo-

VANJA RADOVANOVIC

Vipota, 532 m

nom. Odmah nakon ulaska u šumu naći ćete na markirani odvojak koji se spušta desno u šumu (kojim ćete se vratiti!), a ubrzo ćete stići i na drugo raskrižje. Obje staze vode na vrh pa možete napraviti kružni obilazak. Krenete li lijevo, kao što sam ja učinio, nakon 5 minuta naći ćete se na stjeni s lijepim vidikom prema Maliču i Šmohoru. To je najljepše mjesto za odmor na Vipoti.

Sam vrh (žig!) nalazi se stotinjak metara od razgledišta, a nakon njega se stazica strmo spušta po grebenu na drugu stranu, zavija udesno i ubrzo se spaja s polaznom stazom. Njome se spustite prema rubu šume i zatim skrenite lijevo markiranom stazom kroz prekrasnu bukovu šumu. Nakon 10 minuta hoda stići ćete na polaznu stazu, kojom imate još otprilike 5 minuta do ceste (taj je odvojak slabo označen kad se ide prema gore – staza je vidljiva, ali markacije se ne vide dobro).

ZASAVSKE PLANINE NA INTERNETU

Savinjska planinarska pot na webu (uz kompletan opis puta): http://www.zkst-zalec.si/sport/vodnik_planinpot.asp
Žerdonerjeva pot u slici: <http://www.rias.si/martin/2005/zerdoner0510/>

Oluja nad Dinarom

Jasna Žagar, Sesvete

U spomen na planinara Borisa Mudrog

Kiša. Cijelu noć kiši. Polusnena osluškujem kako krupne kapi udaraju o prozorsko staklo pa onda tiho skližu niz glatku površinu, tvoreći na njoj bezbojne oblike zamisljenih srdaca, cvjetova i niti, poput onih što ih slažu raznobojni kristalići kaleidoskopa. Šuškanjem mi ulaze u misli i uljuljavaju me poput uspavanke.

Prigušen zvuk autobusnog motora utihnu. Tamna je noć legla na zemlju. Još nije vrijeme budjenju. Utonuh u isprekidan san. Pred zaspalim mi se očima izmjenjuju slike raskošnih planina i osunčanih dolina i tako sve dok me ne probude prvi znaci jutra. Tek tada spoznah pust i kišovit Knin nad kojim se ponosno uzdiže srednjovjekovna tvrđava i vijori hrvatska trobojica.

Glavaš. Zalijeva ga mirna, jednolična kiša. Nebo ne obećava nikakvo prolještanje. Sunce se sakrilo iza debelog sivog pokrivača pa se čini da ga danas i nema u svemiru. Planinarska kuća »Glavaš« otužno čuči iza posljednje kuće u napola raseljenom selu. To je metalni kontejner koji je 2006. postavio i uredio kao sklonište HPD »Sinjal 1831« iz Kijeva. Ima kuhinju i spavanaonicu s nekoliko ležaja. Tužan je pogled na gradinu Glavaš, čije razrušene zidine tik ponad sela i skloništa svjedoče o nebrizi za nasljeđe. Gradina potječe iz 15. stoljeća. Pod turskom vlašću bila je od 1522. do Požarevačkog mira 1718. U mletačkim se izvorima naziva Dinarić. Beba poskoka nemoćno leži na kamenu, ali nalazi snage da se zavuče u sigurnu rupu bježeći pred radoznalim objektivima fotoaparata.

Staza se blago uspinje krševitom padinom. Povremeno se bori s grmljem u koje je obrastao put. Mnoštvo glavica modrog kotrljana uljepšava tmuran dan. Gosti se oblaci lijeno vuku

nebom, pa se zapliću oko dinarskih vrhova i zavlache u udoline iz kojih im teškima nema izlaza. Prestaje kiša. Pogled prema nebu ne ujeba nadu u trajniju promjenu vremena. Ipak, lijepo je vidjeti okoliš kroz koji se prolazi, pa makar samo kroz prozorčice u oblacima. Pogledom prelazim preko Perućkog jezera, Svilaje, Promine.

Dinara se doima poput golema kamenog zida na kojem se vide razne kraške pojave. Oblikovali su ih voda i vjetar. Voda silovitom snagom razara stijene tvoreći u njima razne oblike, a potom odnosi razorenе dijelove u doline. Voda stvara i impresivne podzemne oblike. Vjetar oblikuje krajolik odnoseći sitno kamenje i kamene gromade, ali i djelujući na biljni pokrov planine. Drveće svojim korijenjem lomi i mrvi kamene blokove, dok korjenčići i korjenove dlake kemijskim procesima pomalo, ali neprestano otapaju stjenovitu podlogu i pripremaju je za rast drugih biljnih vrsta. I čovjek svojim djelovanjem mijenja oblik planine.

Gradina Glavaš

Planinarsko sklonište »Martinova košara« na Donjim Torinama, na pola puta od Glavaša prema vrhu Dinare

Dinara se doima poput golema kamenog zida na kojem se vide razne kraške pojave. Oblikovali su ih voda i vjetar

ne, bilo mehaničkim ili onim opasnijim – onečišćavanjem atmosfere. Padaline otapaju otrovne tvari koje ubrzavaju rastvaranje površine kraškog područja.¹

Iako je Dinara razvođe Krke i Cetine, na njoj nema nijedne tekućice. Sve padaline odmah nestaju u podzemlju. Stoga u planini nema stalnih naselja. Teško je za ljetnih vrućina satima pješačiti u potrazi za vodom. Teško je boriti se s velikim dnevним toplinskim kolebanjima, s nepodnošljivo vrućim ljetnim danima i vedrim, studenim noćima. Nekada je u planini bilo stočarskih stanova. Jedan od njih, Martinova košara, uređen je u planinarsko sklonište. Nalazi se na visini od 1300 metara, na velikoj travnatoj visoravni zvanoj Donje Torine. Koliba je građena tehnikom suhozida, a obnovili su je članovi HPD-a »Sinjal 1831« i otvorili na Dan

hrvatskih planinara 2005. Stalno je otvorena, a raspolaže s desetak ležaja. U neposrednoj su blizini dvije cisterne s vodom. Nekih 300 metara dalje je polušpilja s pitkom vodom, ali je za vađenje vode potrebna posuda s užetom. Desetak minuta dalje nalazi se polušpilja u kojoj je uređena kapelica svetog Ilije, gdje se 20. srpnja odvija proštenje.²

To je mjesto savršena mira i ljepote. Umorna zamišljaj kako se u beskrajnoj noći posutoj zvjezdama zavlaci u toplu vreću, skrivenu iza sigurnih zidova košare, osluškujem tišinu, tonem u san. Kroz noć čujem urlik vuka, brunjanje medvjeda i jauk risova. U stvarnosti odmora nema, nema ni zvukova, samo samoća i muk.

U nastavku puta pod nogama se prostire područje pokrivenoga, zelenoga krasa. Na

¹ Pelivan, A. (1998.) Vodič kroz prirodne ljepote u Hrvatskoj. Donja Lomnica. Ekološki glasnik. Str. 10-18

² Poljak, Ž. (2007.) Hrvatske planine. Izd. 4. Zagreb. Golden marketing. Str. 492-498

slojevima humusa bujaju zelene livade i sočni pašnjaci. U travnati tepih utkane su glavice ni-skoga kravlјaka. Zrikavac se potpuno stopio s okolinom, nečujan, sjetan. Skakavci neumorno skakuću. Korak za korakom... Upornom i du-gom hodanju kao da nema kraja. Planina po-staje neljubazna. Mjestimično ogoljeli kras, jedinstvena slika nepregledne, bezvodne kame-ne pustoši otvara se široko na sve strane. Po-novno se skupljaju oblaci praćeni vjetrom. Ubrzo iz oblaka izranjaju bezglasni nejasni likovi, koji se međusobno raspoznavaju samo po bojama kabаницa i kišobrana. Bore se s kleko-vinom, vjetrom i kišom. Kad se već činilo da se ne vidi kraj putu, ukaza im se zidani geodetski stup s ucrtanom trobojnicom.

Dinara. Najviši vrh Republike Hrvatske. Zavio ga je krupan i gust oblak olovne boje iz kojeg se izlijevaju dugotrajni pljuskovi kiše. Udari jakog vjetra i snažna studen prodiru sve do kostiju. Osjećaj hladnoće pojčavaju mokra odjeća i razmočene cipele. Početnu nevjericu, zbumjenost i nemoć pred prirodnim silama ubrzo je zamijenio neopisiv osjećaj sreće i ponosa. Biti jači od planine, jači od kiše, jači od vjetra, jači od samoga sebe.

Silazak na drugu stranu spor je i težak. Mo-kro, sklisko kamenje i snažan vjetar ne dopuš-taju brz hod. Ni nastavak staze preko Samara i Dulera nije lakši. Zemlja je skliska, natopljena kišom. S ove strane planina je još ljepša. Ka-menii stupovi razbacani po prostranim pašnjaci-ma osamljeni se uzdižu uvis. Neobični oblici kao da su isklesani rukom vještoga kipara.

Osvoruh se za sobom. Nad Dinarom bjesni oluja. Zavio ju je širok oblak, što izgleda poput goleme planine obrubljene niskim čupavim oblačićima, koji pojačavaju zastrašujući dojam. Pobjegoh u sigurnost bukove šume, koja me barem prividno štiti od prijetećih oblaka i kiše. Prozirna tama spušta se na planinu. Vjetar utihnu, kišica neumorno rominja. Koraci su sve teži, noge zapinju o korijenje i kamenje. Vedar duh ne dopušta umornu tijelu da uspori hod. Važno je prije mraka sakriti se u topli dom na Brezovcu. Bijela je to jednokatna i nedavno potpuno obnovljena zidanica, o kojoj se brine HPD »Dinara« iz Knina. Slasna večera i suše-nje uz vetricu što cvrči u peći na drva i grijе po-put toplog sunašca za vedroga ljetnog dana. Obrazi se začas zarumene, sklapaju se teške vjeđe, glava klone, tijelo utone u dubok san.

Vidik s Dulera prema vrhu Dinare – u oblacima

Sunčan dan na Krku

Antonija Genc, Koprivnica

Ovoga proljeća HPD »Bilo« iz Koprivnice izvelo je vrlo uspješan planinarski izlet na otok Krk. Na njemu su sudjelovala čak 82 planinara – čak 40% seniorskog članstva, što je najbrojniji izlet seniora ikad održan u društvu.

Vremenska prognoza nije bila obećavajuća. Bilo je predviđeno kišno vrijeme, a kada smo u Gorskom kotaru doista ušli u kišni oblak, nije nam preostalo drugo nego tješiti se da je na izlasku iz tunela Tuhobić uvijek drukčije (čitaj lješe) nego u Gorskom kotaru. No, kad smo izašli iz tunela, i te su naše nade pale u vodu: cijeli je Kvarner pod oblacima, a naš cilj, otok Krk, jedva se nazirao pod olovnosivom kišnom koprenom. I dalje smo bili vedro raspoloženi računajući da »nakon kiše dolazi sunce«.

Tako je i bilo! Prošli smo pokraj Njivica i Malinske te krenuli obilaznicom prema gradu Krku (jer se glavna cesta uređuje). Kiša je jenjavala, oblaci su se kidali, a na spuštanju prema gradu Krku pred nama je bljesnuo suncem obasjan Veli vrh iznad Punta, prvi koji ćemo danas pohoditi. Svi su živnuli, veseli je smijeh odjekivao autobusom, a fotoaparati su počeli škljocati i zujati...

Iz autobusa smo izašli na vidikovcu kod prve skulpture »Bašćanske staze glagoljice«, nedaleko od prijevoja Treskavca. Mnogima je to bio prvi susret s planinskim licem otoka Krka pa im je zastao dah od pogleda na prekrasnu Bašku zavalu, koju s obje strane obrubljuju »čipkani« stjenoviti vrhunci. Kad sam im pokazala koji nas put danas očekuje i što sam sve

Krševiti greben Obzove (na putu prema Velom vrhu)

Obzova, najviši vrh otoka Krka

isplanirala za obilazak, neki su s nevjericom odmahivali glavom.

Nakon zajedničkog fotografiranja kod glagoljaškog slova A, krenuli smo uzbrdo strmim, djelomično asfaltiranim putom prema planinarskoj stazi. Uspon je na početku prilično strm, a mi smo bili pomalo ukočeni od višesatne vožnje u autobusu, pa smo se brzo uspuhali. Brzo je došlo vrijeme za prvi odmor – taman na kraju ceste. Nakon okrjepe, svlačenja viška jakni i košulja te spominjanja duge zime zbog koje baš i nismo u formi, nastavljamo dalje uzbrdo.

Veli vrh nam je na dohvata ruke, privlači nas njegov osunčan, markantan stup, no uspon je i dalje strm, a nevolje nam zadaje i kameniti teren na koji nismo navikli. Sad je mnogim novim članovima postalo jasno zašto sam uporno govorila da svi koji idu na taj izlet moraju imati prave planinarske cipele i da tenisice nikako nisu primjerene.

Nekoliko brzih planinara odvojilo se i već su na vrhu. Kolona se malo razvukla, svatko ima svoj tempo. Neki zastaju radi fotografiranja, no i oni uskoro stižu do vrha. A na vrhu čeka nagrada: oblaci su se razišli, sunce je obasjalo krajolik, a s visine od 541 metra vidik

puca na sve strane. Prvo gledamo prema kopnu, odakle smo stigli. Gorski kotar je zakriven debelim slojem sivih oblaka, no Crikvenica i Novi Vinodolski sjaje na suncu. Pogled nam prelazi na Dobrinj, koji se uzdiže iznad šumovitog dijela otoka, a zatim preko pravilnoga pravokutnog oblika mjesta Kornića zastaje na bljeskavoj plavoj površini Puntarske drage. U njezinu se središtu nalazi zeleni otok Košljun, na kojem se ističe Franjevački samostan. Upućujem planinare da ga posjete kad budu u prilici jer je vrlo zanimljiv. Mnogo je toga što se može vidjeti, od zanimljivih crkava i kapela, samostanskoga klaustra, knjižnice s više od 30.000 knjiga u kojoj se, između ostalih izložaka nalazi i najmanja Biblia na svijetu, površine jednog četvornog centimetra, do vrta s više od 400 biljnih vrsta i bogate zoološke zbirke školjaka i unikatnih primjeraka životinja, kao što je npr. janje s jednim okom.

Dok stojimo na vrhu, pogled nam privlači mnogo načičkanih kuća i zgrada grada Krka, između kojih se ističu zvonici, a dalje na jugu vidimo otok Cres. Trajekti koji marljivo voze podsjetili su nas na slične vremenske prilike lani, gotovo u isto vrijeme, kada smo posjetili taj zanimljivi otok. Kao i danas, i tada nas je

TONISLAV MARKOVIC

Suhozidi na Obzovi

cijelim putem pratila kiša, a posebno se jak pljusak spustio kad smo autobusom došli na ukrcaj u trajekt, no kada smo stigli u podnožje Sisa, vrijeme se proljepšalo, oblaci su se raskinuli i uživali smo u prekrasnom proljetnom danu. Dok smo pogledom pratili obrise Cresa, pogled nam se zaustavljao na izraženom obrisu Osoršćice. Njezin je vrh okrunjen oblacima, a ostatak Lošinja nestaje u izmaglici.

Uživajući u vidiku, odmorili smo se i okrijepili te nastavili prema najvišem vrhu otoka. Prvo se spuštamo do zanimljive udoline s krškim poljima ograđenim suhozidima, koja se zelene od mlade trave, a među kamenjem cvatu ljubičice i razne druge, nama nepoznate biljčice. Dodatnu atraktivnost stazi daje i prelazak preko jednog suhozida, a zatim se ponovno strmo uspinjemo. Kolona se ponovno rasteže, brži žure naprijed, a oni slabiji uspinju se pomalo i odmaraju putem, no svi uspješno svladavaju vrh. Za to su nam sveukupno trebala dva sata.

Fotografiramo se pokraj oznake »Obzova, 568 m«, utiskujemo žigove u svoje planinarske dnevničke, prepuštamo se sunčanim zrakama i uživamo u vidiku. Vidik se malo promijenio, otvorio se prema jugu, gdje iz bijelih oblaka nad otokom Rabom izviruje njegov najviši vrh Kamenjak. Oblaci su se razišli i nad Velebitom te se on veličanstveno uzdiže nad morem.

Ovdje se razdvajamo u dvije skupine. Skupina od 44 planinara strmo će se spustiti prema Dragi Baščanskoj, gdje ih čekaju autobusi koji će ih prevesti u Bašku. Ja vodim preostalih 38 planinara koji će proći duž cijelog grebena i na kraju sići u Bašku. Dok se prva skupina odmara na suncu, mi krećemo dalje i za desetak minuta smo na vidikovcu Žminja, odakle nam se prvi put otvara pogled na cijelu Baščansku dolinu. Ispod nas je Draga Baščanska. Na cesti uočavamo autobuse koji čekaju naše kolege. Dalje se vidi Jurandvor, koji ćemo posjetiti na povratku. Nedaleko je i Batomalj s prepoznatljivom crkvom koja se nadvija na brijegu iznad njega, a sasvim na kraju naš današnji cilj – Baška. Jasno se vidi prekrasna baščanska plaža te kuće i zgrade, među kojima se ističu hoteli, kao i velika zelena površina autokampa. Ohrabreni vidikom nastavljamo markiranim putom, strmo se spuštamo i ponovno uzdižemo kroz uvalu od vododerine. Malo se odmaramo, te se ponovo spuštamo prema predjelu zvanom Lipica da bi nakon upornog uspona uza suhozid došli na Veliki Hlam (489 m). Tu smo ponovno stali da se odmorimo. Kako je prošlo 13 sati, iz ruksaka se vade raznolike delicije – vrijeme je ručka.

Nakon okrjepe i odmora spuštamo se na sedlo Hlam iz kojeg se markirana staza spušta prema Batomlju, no da bismo izbjegli dulje hodanje po asfaltu, nastavljamo grebenskom turističkom stazom – šetnicom, koja je markirana plavim oznakama. Teren postaje sve zahtjevniji, sve je više kamena i škrapa, a na nekim mjestima prolazimo blizu ruba stijena

Dok stojimo na vrhu pogled nam privlači mnogo načičkanih kuća i zgrada grada Krka, između kojih se ističu zvonici, a dalje na jugu vidimo otok Cres

koje se gotovo okomito ruše u dolinu. Pogled na Baški zaljev i modro more mami nas pa nastavljamo i uskoro stižemo na kamenitu zaran na kojoj pasu ovce, i prelazimo preko nekoliko suhozida. Opet smo na zahtjevnem terenu punom škrapa te uz jedan suhozid dolazimo do križanja turističkih staza. Dolje, natrag prema Batomlju, kreće žuto markirana staza i dva se člana odlučuju spustiti po njoj.

Mi ostali nastavljamo po plavoj markaciji, teren postaje gotovo surov, a pomalo se podiže i vjetar. Prema moru, s naše lijeve strane, spuštaju se strme litice gologa kamena, koji nas zaslijepljuje svojom bjelinom. Znamo da će spuštanje biti strmo, a noge su nam već umorne od »škraparenja« pa zastajemo da se odmorimo prije spuštanja. Baška plaža nas mami, a već na njoj naziremo i ljude koji šeću uz obalu. Poslije smo saznali da su nas vidjeli kako prolazimo preko stijena.

Nakon odmora spuštamo se zeleno označenom turističkom stazom koja se u zavojima spušta kroz goli kameni krajolik. Nakon dvadesetak minuta krajolik se potpuno mijenja:

ulazimo u gustu borovu šumu, koja nas oma-mljuje svojim jakim mirisima, a koraci su nam postali nečujni na debelom tepihu od borovih iglica. Staza više nije strma, a pred nama je more i razigrane kamenite plaže. Uskoro ponovo promjena terena: ulazimo u područje žutog pješčanika koji mnoge podsjeća na američki Grand Canyon. Debeo sloj pijeska ublažava naše teške korake, ali to je ujedno i kraj da-našnjeg izleta – spustili smo se na sam južni kraj plaže u Baškoj. Pomalo umorni, ali ispunjeni dojmovima, susrećemo se s kolegama i raz-mjenjujemo iskustva.

Na kraju atraktivno provedenog dana, još smo posjetili crkvu sv. Lucije u Jurandvoru, gdje smo vidjeli, kako ju je nazvala kustosica, tzv. »krsni list Hrvatske« – znamenitu Bašćansku ploču na kojoj je oko 1100. godine prvi put hrvatskim pismom, glagoljicom, zabilježeno ime domovine Hrvatske. A zatim smo se, ponovno kroz gustu maglu i pljusak u Gorskem kotaru, opijeni dojmovima, u kasnim večernjim satima vratili u Koprivnicu. Bio je to uistinu izlet za pamćenje!

Članovi HPD-a »Bilo« u Jurandvoru kod Baške

OTVOREN OBNOVLJENI PLANINARSKI DOM NA HAHLIĆIMA

U četvrtak 30. srpnja svečano je, uz nazočnost stotinjak planinara i užvanika, otvoren obnovljeni planinarski dom »Hahlići«. U svom se govoru načelnik Općine Jelenje Branko Juretić prisjetio začetka ideje o rekonstrukciji doma prije tri godine. Razlog dugoj obnovi bio je nepristupačan teren kojim se od podnožja moralo prevesti mnogo građevinskog materijala. Istaknuo je da je u obnovu uloženo mnogo finansijskih sredstava, ali i da je vrijednost projekta obnove nemjerljiva u odnosu na važnost toga objekta za otprilike dvije tisuće planinara, koliko ih godišnje vikendima zaposjedne njegove kapacitete radi kratkog odmora ili vikend boravka.

Primorsko-goranska županija u protekle je tri godine u obnovu planinarskog doma »Hahlići« uložila 350 tisuća kuna, a župan Zlatko Komadina na opće je odobravanje okupljenih planinara svečano najavio da će se sutradan potpisati ugovor s Nacionalnim parkom Risnjak o rekonstrukciji planinarske kuće »Snježnik«. »Ovo su nam ostavili naši preci pa je na nama da očuvamo ovu baštinu i za buduće generacije. Zajednička briga oko doma na Hahlićima i njegova obnova mogu biti primjer svima ostalima. Stoga dijelim zadovoljstvo svih nazočnih i onih koji će ovamo dolaziti«, kazao je Komadina.

Predsjednik PD-a »Obruč« Vedran Stipić slično je predočio uložen trud svih onih koji su pridonijeli obnovi doma »Hahlići«. Tridesetak aktivnih i marljivih grobničkih planinara prešlo je uz pomoć izvođača radova put od ukupno oko deset tisuća kilometara kako bi prevezli 300 tona građevinskog mate-

Dom su otvorili najviši predstavnici županije, općine, HPS-a i PD-a »Obruč«

rijala. U taj su posao utrošili ukupno 1.500 radnih dana. »Radovi još traju, jer još valja urediti okoliš, priključiti se na električnu mrežu te opremiti unutrašnjost doma novim inventarom, među kojim treba nabaviti još 20 ležajeva koliko ih već ima ovdje. Predaha nema jer valja sve zgotoviti do 29. svibnja 2010. godine kada ćemo ovdje proslaviti Dan hrvatskih planinara«, istaknuo je Stipić.

Otvorenju planinarskog doma »Hahlići« u ime Hrvatskoga planinarskog saveza nazočili su predsjednik Izvršnog odbora Vladimir Novak i glavni tajnik Darko Berljak.

Ur.

POČELA OBNOVA PLANINARSKE KUĆE NA SNJEŽNIKU

Nakon nekoliko godina nastojanja Hrvatskoga planinarskog saveza da se pokrene obnova planinarske kuće na Snježniku, konačno je 31. srpnja u Rijeci potpisani ugovor između Primorsko-goranske županije i JU Nacionalni park Risnjak o rekonstrukciji tog objekta. Teško je ispričati povijest mnogobrojnih stanaka, apela i pokušaja dužnosnika HPS-a i HPS-ove Komisije za gospodarstvo da se s mrtve točke pokrene obnova, jer taj je objekt imao upravljača koji ništa nije mogao niti znao učiniti, planinarska društva iz tog područja i lokalna uprava nisu pokazali zanimanje za kuću koja je sve više propadala, a najveća je nevolja bila u tome što ne postoji nikakva dokumentacija o vlasniku (dom uopće nije bio katastarski evidentiran). Stoga se čak ni uz stalnu dobru volju Primorsko-goranske županije da financira nemali trošak obnove, ništa nije moglo započeti dok se nije riješilo pitanje

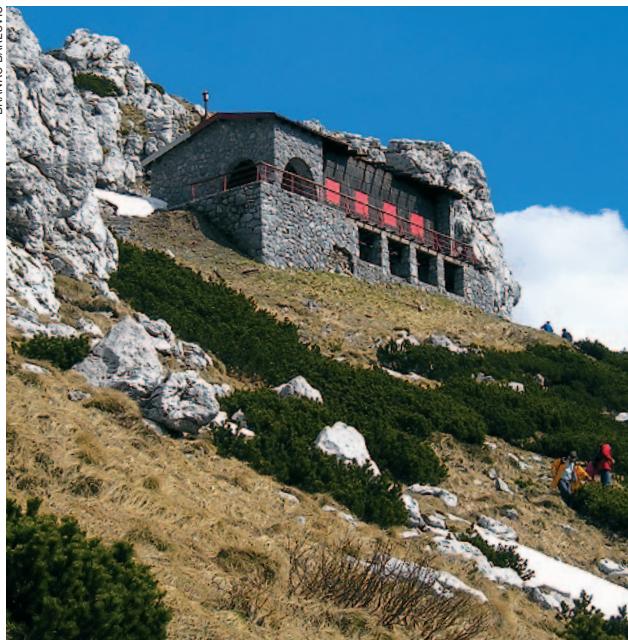
Otvorenie temeljito obnovljenog doma »Hahlići«

vlasništva. Osim toga, nijedna građevinska tvrtka nije bila zainteresirana za taj posao, koji je zbog udaljenosti od prometnica logistički prilično složen.

Na kraju se ipak sve uspjelo urediti i dogovoriti te je ostao samo problem prijevoza građevinskog materijala za obnovu. Jedna je od ideja bila izgraditi privremenu teretnu žičaru za potrebe obnove, no njena bi cijena bila previsoka i onemogućila bi ostale radove. Dogovoren je da veće komade materijala na Snježnik dopremi helikopter HRZ-a (oko 30 tona - u desetak naleta) kada završi turistička sezona, a sav ostali materijal prevest će se malim teretnim vozilom za čije je potrebe proširena planinarska staza (bez rušenja i jednog drveta) kroz Grlo do Snježnika. Investitor se obvezao da će po završetku radova taj put vratiti u prethodno stanje i to će opet biti samo planinarski put, te nikakve žičare ni cesta neće narušiti idilu planinarenja do jednog od najljepših objekata u hrvatskim planinama. Domom će, s uobičajenim povlasticama za članove HPS-a, upravljati Javna ustanova NP »Risnjak« i ne treba sumnjati da će to kvalitetno i obavljati, kako je slučaj već dvadesetak godina na nedalekom Schlosserovu domu na Risnjaku.

Komisija za gospodarstvo HPS

BRANKO BARLOVIĆ

Planinarska kuća «Snježnik»

Zagreb: Vlaška 78, tel: +385 1 4572 323,

Rijeka: Janeza trdine 9, tel: +385 51 315001

e-mail: vrhunac@vrhunac.hr

www.vrhunac.hr

OPREMA ZA AKTIVAN BORAVAK U PRIRODI

- ▶ planinarenje
- ▶ kampiranje
- ▶ alpinizam i sportsko penjanje
- ▶ speleologiju
- ▶ alpsko i turno skijanje

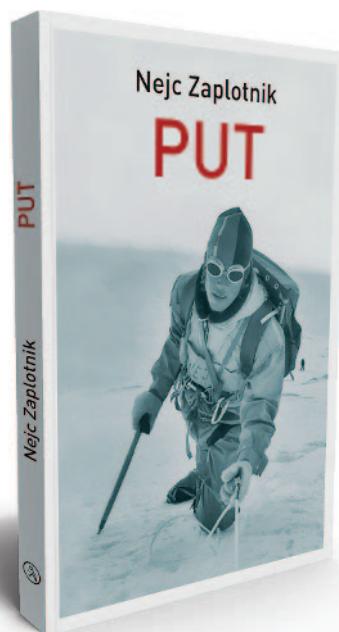
PLANINARSKI TISAK

KULTNA KNJIGA ALPINISTIČKE LITERATURE – »PUT« NEJCA ZAPLOTNIKA

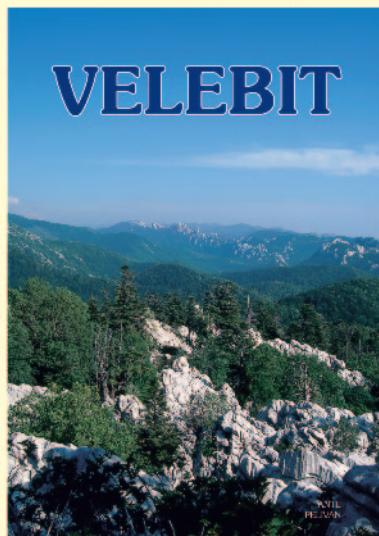
Dvadesetosam godina po objavi knjige na slovenskom jeziku, u godini kada se obilježava 30. obljetnica prvoga slovenskog, ali i hrvatskog uspona na Mount Everest, u godini kada su se četiri naše djevojke popele na krov svijeta, konačno se na hrvatskom jeziku pojavljuje kultna knjiga alpinističke literature – »Put« Neja Zaplotnika. »Put« je na slovenskom jeziku tiskan u više od 30.000 primjeraka i generacijama alpinista i planinara bio je nezaobilazno štivo.

Nejc Zaplotnik rodio se 1952. u Kranju. Krajam 70-ih i početkom 80-ih godina prošloga stoljeća bio je jedan od najcjenjenijih svjetskih alpinista. Osim niza teških uspona u Alpama i Americi, od kojih je znatan broj prvenstvenih, Zaplotnik se popeo na vrhove triju osamtitisućnjaka i to prvenstvenim, do tada neispunjanim smjerovima. U javnosti je, dakako, najjače odjeknuo prvenstveni uspon po zapadnom grebenu na krov svijeta, Mount Everest.

Zaplotnik je svoje susrete s prevjesnim stijenama, snježnim olujama, ponorima i ledjenjacima među kojima se kretao njegov nemirni životni put majstorski oslikavao i pisanom riječju. Njegove tekstove objavljivali su časopisi »Planinski vestnik« i »Alpinistički razgledi«, a 1981. izala je njegova prva knjiga, »Put«, i odmah je postala velika uspješnica.

30% popusta za planinare !!!

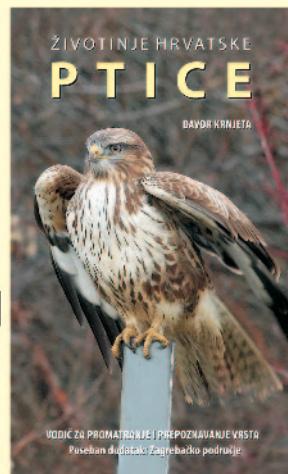
- Autor: Ante Pelivan
- fotomonografija
- bogato ilustrirana u boji
- format: 30 x 21 cm
- 194 stranice
- tvrdi uvez
- cijena: 150,00-kn

105,00 kn

Poštarnina uračunata u cijenu!

- Autor: Davor Krnjeta
- format: 20,5 x 12 cm
- 350 fotografija u boji
- 360 stranica
- tvrdi uvez
- cijena: 260,00-kn

182,00 kn

EKOLOŠKI GLASNIK d.o.o.
Duga cesta III. odvojak 12, 10412 Donja Lomnica
Tel. 01/5621-929, Fax: 01/6234-058
www.ekoloski-glasnik.hr • ekoloski.glasnik@vip.hr

ekološki glasnik
časopis o prirodi

TISKARA "Ekološki glasnik"

- usluga tiska knjiga i časopisa vrhunske kvalitete
- posebni popust za sva planinarska društva

Knjiga »Put« i danas, nekoliko desetljeća nakon što je napisana, obvezno je štivo za sve koji u planinama traže više od puke sportske aktivnosti. Mladim generacijama Nećevo ime možda ne znači mnogo, no kad pročitaju knjigu upoznat će ne samo Nejca, već i dio sebe. »Nikad nisam vjerovao u nadnaravne sile, uvijek sam se pouzdavao u vlastite sposobnosti i vlastitu pamet, a danas, nakon dvanaest godina penjanja, gotovo da vjerujem u sretnu zvijezdu«, napisao je Nejc u svojoj knjizi. Ali svaka sretna zvijezda jednom zade i svaki se put negdje okonča. Njegov je završio na ledenjaku pod Manasluom. Godine 1983. Manasu je »napala« splitska alpinistička ekspedicija u kojoj su bili i slovenski alpinisti Nejc Zaplotnik i Viki Grošelj. U nedjeljno prijepodne 24. travnja, kada je već bio postavljen Logor 4 i kad su bila fiksirana užad do visine od 7000 metara, sa suncem obasjane strme stijene odlomio se golem komad leda, srušio se u dolinu i sa sobom povukao Nejca Zaplotnika i Splitanina Antu Bućana.

Prvo hrvatsko izdanje knjige »Put« obogaćeno je crno-bijelim fotografijama koje prate Nejčev životni put, od dječačkih dana pa sve do groba pod Manasluom. Predgovor knjizi napisao je Stipe Božić, a pogovor poznati slovenski alpinist Viki Grošelj.

Nejc Zaplotnik 1979. godine na najvišem vrhu svijeta

Knjigu je na hrvatskom jeziku izdala tvrtka Libricon d.o.o. u prijevodu Božice Papeš-Mokos. Ima 212 stranica, formata je 13x20 cm, a može se naručiti i kupiti u Uredu HPS-a uz 10% popusta u odnosu na cijenu u knjižarama (99,00 kn). Darko Berljak

VIJESTI

ODRŽANO PREDPREMIJERNO PREDAVANJE O EVERESTU

»Za one koji su тамо били, за one koji ће тамо тек доћи, али највише за one koji тамо нису били и никад неће отићи« уводне су ријечи предавanja koje je pratilo projekciju fotomaterijala i videozapisa o ekspediciji »Mt. Everest 2009«, koja je prvi put prikazana 22. srpnja u Hrvatskom kulturnom domu na Sušaku u Rijeci. U rasprodanoj dvorani више од 500 gledatelja дуže od два sata уživalo u 400 fotografija i 30-minutnom filmu, uz коментаре чланica Hrvatske ženske alpinističke ekspedicije s puta koji je trajao 72 dana i tijekom kojeg су alpinistice proživjele trenutke kojih ће se сjećati cijeli живот.

Dupkom puni HKD mogao je tako po prvi put u Hrvatskoj vidjeti kako je izgledao uspon na 8850 metara visoki Everest. Četrnaest mjeseci napornih treninga, dolazak u Kathmandu, aklimatizacija, logori, penjanje, slike su koje su Iris Bostjančić, Darija Bostjančić, Vedrana Simičević, Milena Šijan, Ena

Vrbek, Sunčica Hrašćanec, Josipa Levar, Jana Mijailović, Tea Đurek, Sanja Đurin, Lana Đonlagić i voditelj Darko Berljak donijeli natrag u domovinu kako bi svi mogli uistinu vidjeti koliko je težak i zahtjevan bio taj pothvat.

Članice i vođa ekspedicije Mount »Everest 2009« u svečanoj loži na teniskom turniru u Umagu (desno)

Glavna premijera predavanja održat će se u drugoj polovici rujna u Zagrebu. Zbog mnogobrojnih upita o organizaciji predavanja u drugim mjestima u Hrvatskoj, svi zainteresirani se upućuju da što je prije moguće termine i uvjete dogovore u Uredu HPS-a.

Ur.

ČLANICE I VODITELJ EKSPEDICIJE »MT. EVEREST 2009« POSEBNI GOSTI NA TENISKOM TURNIRU U UMAGU

Na ATP teniskom turniru koji je krajem srpnja održan u Umagu sudjelovali su na poziv organizatora, kao posebni gosti, Darija i Iris Bostjančić, Tea Đurek i Darko Berljak, članice i voditelj ekspedicije »Mt. Everest 2009«. U petak 31. srpnja u Kongresnoj dvorani hotela »Sol Coral« održana je pred mnogobrojnom publikom, organizatorima turnira i sponzorima prezentacija o tom pothvatu, a uvodnu riječ prije projekcije imao je Zlatko Mateša, predsjednik Hrvatskoga olimpijskog odbora.

Ur.

HRVATSKI PLANINAR

WWW.IZFOTELJE.COM

WEB DUĆAN 0-24 SEDAM DANA U TJEDNU
WWW.IZFOTELJE.COM

Ne gubite vrijeme od boravka u prirodi. Što vam treba naručujte u bilo koje vrijeme, u udobnosti vlastitog doma uz šalicu omiljenog napitka.

YUKON NOĆNI YUKON MONOKULARI DALEKOZORI

Više informacija na
WWW.LAPIS-PLUS.HR ili
WWW.IZFOTELJE.COM

LAPIS PLUS **Veliki izbor**
WWW.LAPIS-PLUS.HR **odjeće, obuće, torbi,**
ruksaka, noževa, kompasa,
TEL:01/4668-785 dalekozora

PRO-LUX **FAST AIM** **SIMMONS** **Rucco** **LP BlackBird**

HRVATSKI PLANINAR 9, 2009

KALENDAR AKCIJA

11. - 13. 9.	Stepinčevim putovima Medvednica	HPD "Stanko Kemppny", Zagreb Tomislav Pavlin, 098/313-713, tomislav.pavlin1@zg.t-com.hr
12. 9.	Dan gljiva Javorova kosa	PD "Višnjevica", Ravna Gora Kota, 051/818-754, 098/260-209, kota@ri.t-com.hr Blažica Sveticki, 098/260-209
12. 9.	Preko Zelova na Svilaju Svilaja	PD "Svilaja", Sinj Boris Buljan, 021/826-087, 095/90-28-281, borisbuljan@ Zoran Vejić, 091/56-46-024, 021/825-766
12. 9.	Tragom zbjega lovinačkog kraja 1991. Južni Velebit	PD "Željezničar", Gospić Eduard Fajdić, 091/76-31-817 Tomislav Čanić, 098/96-10-042
13. 9.	Šetnja Dilj gorom Dilj, Ruševi	HPD "Sokolovac 1898.", Požega dr. Antun Lovrić, 099/29-14-900 Nada Banović, 098/93-49-945, nada.banovic@hzzo-net.hr
19. 9.	Pohod Karlovačkom obilaznicom Japetić - pl. kuća "Vodice" - Sveta Gera - Sošice	PD "Dubovaci", Karlovac Darko Gabrek, 098/649-545, darko.gabrek@mohr.hr
26. 9.	Dan čistih planina	
27. 9.	Dan HPD-a "Zagreb-Matica" Medvednica, pl. dom "Ivan Pačkovski", Puntijarka	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb HPD "Zagreb-Matica", 01/48-10-833 www.zagreb-matica.hr
27. 9.	Za čistu Medvednicu Medvednica, čišćenje pl. putova prema Puntijarki	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb Edo Hadžiselimović, 098/98-84-994 www.zagreb-matica.hr
27. 9.	Izlet "Kroz vinograde i šume" Feričanci - Srednjak - Feričanci	HPD "Šokol", Feričanci Ivan Kočaj, 031/604-314
28. 9.	Dan grada Duga Rese na Vinici Vinica, pl. kuća "Mladen Polović"	PD "Vinica", Duga Resa Antun Goldašić, 099/40-40-743 Moric Vahtarić, moric.vahtaric@ka.t-com.hr
3. 10.	17. planinarska kestenijada u Podravini pl. kuća "Rudi Jurić" na Pesku	HPD "Bilo", Koprivnica Ivana Kušek, 091/25-10-571 Antonija Genc, 098/16-39-121
8. - 11. 10.	Masline na otočkim brdima NP Mljet	PD "Mljet", Govedari Marin Perković, 098/470-469 marin.perkovic1@du.t-com.hr, 098/542-100, 095/51-91-4
10. 10.	Planinarska kestenijada Hrastovička gora, vrh Cepeliš, pl. kuća "Cepeliš"	HPD "Zrin", Petrinja Igor Žilić, 098/563-602, igor@hpd-zrin.com
10. 10.	Pohod po Seniorskom planinarskom putu Samoborsko gorje	HPD "Zagreb-Matica", Zagreb Ivo Rac, 01/38-36-524 www.zagreb-matica.hr
11. 10.	23. pohod po najistočnijem dijelu Medvednic Zelina - Zelingrad - Kladeščica - Grohot - Blaguša	PD HP i HT Sljeme, Zagreb
11. 10.	16. gljivarski vikend Lukovo, lovački dom "Vepar"	PD "Strilež", Crikvenica Josip Pravdica, 051/785-358, 098/92-44-814 josip.pravdica@ri.t-com.hr
16. 10.	Izložba fotografija "Planinsko cvijeće" izložbeni prostori Zaprešića, uz dan grada	HPD "Zaprešić", Zaprešić Karmen Čičko, 098/97-65-399

Fotografija: Stijena Anića kuka i klanac
Velika Paklenica na južnom Velebitu